

הוי כל צמא לכו למים – חלוקה על דרך שנים אוחזין הלכה ומעשה

דן ליברטי

לע"נ רבותיי - סבי ר' מנחם בן דוד וברטה נוימאיר הי"ד (י"ד סיון תשנ"ט); רבי יוסף אביאור בן ר' אליהו מנחם ולא יונה אפשטיין (א' אדר א' תשע"ט); מורינא ורבינו חיים מאיר ב"ר אברהם מרדכי ומילכה דרוקמן (ב' טבת תשפ"ג) – זכר צדיקים לברכה

פתח דבר

פעם ראשונה - אדם לומד ומבין.

פעם שניה - לומד ותוהה: משטה הייתי בי שדימיתי מבין, הרי איני מבין ולא כלום.

פעם שלישית - מבין ואינו מבין.

פעם רביעית - מבין את שלא הבין ואינו מבין את שהבין.

וכן על דרך זה פעם אחר פעם.

ואם יגע הרבה וחזר הרבה עד ששוכח כמה פעמים חזר,

ויש לו סיוע מן השמים – הרי הוא מתחיל להבין.

וזו תחלתה של חכמה

(ש"י עגנון, עיר ומלואה)

א. תקציר

שאלות פשוטות הינן מתנת הבורא יתברך לאדם.

משחר ילדותנו אנו שרים "אין מסיבה בלי עוגה" ומחכים לפרוסה.

ובאמת, כיצד נחלק את העוגה?

תשיבו, מה הבעיה, ניקח סכין נקיה ונחתוך - פרוסה שווה לכל אחד ואחת.

אבל רגע, רגע, מה זה "שווה" ?

השאלה מתחדדת כאשר כל אחד מהחוגגים מבקש לאכול כדי שובעה אך העוגה קטנה, נדרשים ויתורים וצריך לקצץ.

וכך מילדות עד שיבה, ממסיבת הגן ועד תקציב המדינה, בין אם המדובר בעיזבון, קופת נשיה, גמ"ח קהילתי, קרן מלגות ואפילו חלוקת רווחים בין שותפים – השגת חלוקה צודקת במציאות בה סך התביעות גדול מהמשאב העומד לחלוקה הינה אתגר חוצה תרבויות וזמנים.

במשנה במסכת כתובות אנו מוצאים דיון מרתק בסוגיה.

המשנה מתארת סיטואציה חריגה בה פלוני שנפטר מותיר אחריו שלוש נשים הזכאיות כל אחת לכתובה. כל אחת מהנשים תובעת בו זמנית את כתובתה ואין העדפה לאשה אחת על פני חברתה. ואולם, סך כל תביעות הנשים במצטבר גדול מהעיזבון (המשאב) אשר הותיר הבעל.

כפתרון לבעיה מציעה המשנה שיטת חלוקה אניגמטית, הרלוונטית לדבריה גם לחלוקת כספים בין שותפים.

המשנה נדונה בקיצור יחסי בגמרא המסיקה כי אבי שיטת החלוקה המוצגת במשנה הוא רבי נתן. ואולם, המשנה אינה סוף פסוק. הגמרא מבארת כי רבי יהודה הנשיא ("רבי") בברייתא חולק על רבי נתן במשנה וקובע כי יש לחלק את העיזבון "בשוה" בין הנשים (בבלי כתובות דף צג ע"א). הלכה למעשה פסקו הראשונים שיטות חלוקה שונות בעקבות דברי רבי ברייתא ובהתעלם מהמשנה.

וכך נותרה שיטת רבי נתן המקורית במשנה במשך דורות בגדר תעלומה.

בשנת תשמ"ה (1985) פרסם פרופ' ישראל אומן יבל"א בשיתוף פרופ' ישראל משלר ז"ל מאמר מקצועי פורץ דרך לפיו החלוקה המוצעת ע"י ר' נתן במשנה מבוססת על שיטה מתמטית המכונה "חלוקה תואמת שנים אוחזין" (להלן: "החלוקה")¹.

בשנת תשס"ה (2005) זכה פרופ' אומן בפרס נובל לכלכלה, בין היתר על בסיס המאמר הנזכר. המאמר עורר ענין רב בקהילייה המדעית ודיון פורה בקרב ציבור לומדי התורה עד עצם ימינו אלה².

חרף האמור, למיטב ידיעתי, לא יושמה שיטת החלוקה בדין הישראלי עד כה.

מטרת מאמר זה –

- (א) להמחיש ויזואלית את הקונספט הרעיוני שבבסיס החלוקה;
- (ב) ללמד הלכה למעשה ביצוע חישוב ידני של החלוקה;
- (ג) להציג את היתרונות הגלומים ב"חלוקה תואמת שנים אוחזין" על פני שיטות חלוקה אחרות;
- (ד) להציע יישום לשיטת החלוקה בדין הקיים.

ב. רקע כללי

1. וזו לשון המשנה במסכת כתובות (פרק י' משנה ד'):

מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה, ושל זו מאתיים ושל זו שלש מאות, ואין שם אלא מנה – חולקות בשוה.

היו שם מאתיים: של מנה נוטלת חמשים; ושל מאתיים ושל שלש מאות – שלשה שלשה של זהב;

¹ Game-Theoretic Analysis of a Bankruptcy Problem from the Talmud with M. Maschler, Journal of Economic Theory, Vol. 36 (1985) 195-213

² פרופ' ישראל אומן, בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים, מוריה שנה עשרים ושנים, גיליון ג-ד, טבת תשנ"ט; הרב אליהו סולוביצ'יק, שלוש נשים - מאמר תגובה, המעין, תמוז תש"ע [נ, ד]; הרב יעקב לויפר, חלוקת שלוש הכתובות – תגובה, המעין, תמוז תש"ע [נ, ד]; פרופ' ישראל אומן, בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים: חלק שני ותשובה למשיבים, המעין, תמוז תש"ע [נ, ד]; הרב יוסף שריקי, 'מי שהיה נשוי שלוש נשים' – ביאור שיטות רב האי גאון והרי"ף, המעין גיליון 225, ניסן תשע"ח [נח, ג]

היו שם שלש מאות: של מנה נוטלת חמשים, ושל מאתים מנה, ושל שלש מאות ששה של זהב.

וכן שלשה שהטילו לכיס, פיחתו או הותירו – כך הן חולקין.

2. מספר הבהרות עקרוניות בנוגע לפירוש המשנה.

"כתובה" הינה בו זמנית שטר/הסכם/חוזה/תנאי מכללא הממסד את קשר הנישואין³. במסגרת הכתובה מתחייב הבעל לאשתו בין היתר סכום כסף לו תהיה זכאית במקרה של פטירה או גירושין. מעמד האשה ביחס לנכסי הבעל הוא של בעל חוב/נושה. במקרה של פטירת הבעל זכאית האשה לפרוע את חוב כתובתה מנכסי הנפטר (העזבון) כשם שזכות מלווה שהעמיד בשעתו הלוואה לנפטר לתבוע את פרעון ההלוואה מנכסי העזבון⁴.

3. במשנה מופיעים ערכי מטבעות שונים בהתאם למפתח הבא⁵:

1 דינר זהב = 25 דינר כסף ;

1 דינר כסף = 1 זו (זו ודינר כסף הינם שמות נרדפים לאותו מטבע).

1 מנה = 100 זו/דינר כסף.

במאמר זה אשתמש באופן עקבי במונח "זו/ים" במקום דינר (כסף).

4. הסיטואציה המוצגת במשנה חריגה מבחינה מציאותית.

גבר הנשוי למספר נשים חייב בכתובה לכל אחת ואחת. בדרך העולם נערכת חופה ונחתמת כתובה לכל אחת מהנשים בתאריך נפרד מחברתה. נניח לדוגמא כי גיבור המשנה נשא את נשותיו יום אחר יום – אשה א' ביום ראשון, אשה ב' ביום שני, אשה ג' ביום שלישי ונפטר ביום הרביעי. במקרה כזה קובע הדין כי הקדימות לענין זכות הגביה מן העזבון תואמת את הציר הכרונולוגי, והכתובה המוקדמת בזמן קודמת לחברתה. מכאן נובע כי אשה א' תגבה את מלוא כתובתה מהעזבון לפני אשה ב', ומן היותר תגבה אשה ב' את מלוא כתובתה לפני אשה ג'. ואולם המשנה מציירת תרחיש בו שלש נשים טוענות בו זמנית לזכות לגבות את כתובתן, ללא מתן קדימות לאחת על פני חברתה – הכיצד ? ובכן, המדובר באדם אשר נשא שלש נשים וחתם על כתובתה של כל אחת ואחת **באותו יום**⁶. נציע פתרון - נקבע את הקדימות בהתאם לשעת חתימת הכתובה, ושוב הכתובה המוקדמת בשעות תקדם לחברתה להיפרע מן העזבון. אם כך נעשה יקצין התרחיש אף יותר שכן נעמיד את המשנה באדם אשר נשא שלש נשים וחתם על כתובתן **באותו יום ובאותה שעה**⁷. לא נגיד נואש, אם שעה אינה מספקת ליצר קדימות נצמצם את החתימה לדקות, ואם דקות לא יספיקו נצמצם את טווח החתימה לשניות וכן הלאה. בקיצור, על דרך זו ניתן להקצין את התרחיש המקובל עד כדי אבסורד ולהסביר כי במישור הרעיוני לא קיימת היתכנות למציאות של שלוש נשים התובעות בו

³ משנה תורה לרמב"ם, ספר נשים, הלכות אישות, פרק י, הלכה ז; פרק יב, הלכות א-ט.

⁴ ראה לעיל ה"ש 3, פרק טז, הלכה ג.

⁵ ראה לעיל ה"ש 3, פרק י, הלכה ח.

⁶ משנה מסכת כתובות, פ"י מ"ד, ר' עובדיה מברטנורא, ד"ה של זו מנה ושל זו מאתים.

⁷ משנה מסכת כתובות, פ"י מ"ה.

זמנית את כתובתן ללא שמתקיים תעדוף וסדר קדימויות ביניהן⁸. הסבר מציאותי יותר, ועדיין חריג כשלעצמו, מצייר תרחיש בו הנפטר לא הניח אחריו מקרקעין אלא מטלטלין בלבד, ואין דין קדימה במטלטלין⁹.

5. המשנה מציגה את היחס בין שלושה פרמטרים :

קופת העיזבון (משאב) ; הכתובה (חוב) ; החלק אותו גובה כל אשה מהקופה (מנה).

נציב את הערכים המספריים בגוף המשנה בהתאם לסימונים הבאים :

משאב (קופת העיזבון) - תסומן בסוגריים גדולים {...} ;

תביעה (סכום הכתובה) - תסומן בסוגריים מרובעים [...];

מנה (סכום הגביה) - תסומן בסוגריים עגולים (...).

מי שהיה נשוי שלש נשים ומת,

כתובתה של זו מנה [100],

ושל זו מאתיים [200],

ושל זו שלש מאות [300],

ואין שם אלא מנה { 100 } : חולקות בשוה.

היו שם מאתיים { 200 } : של מנה נוטלת חמשים (50) ;

ושל מאתיים ושל שלש מאות –

שלשה שלשה של זהב (75 כ"א) ;

היו שם שלש מאות { 300 } : של מנה נוטלת חמשים (50),

ושל מאתיים מנה (100),

ושל שלש מאות ששה של זהב (150).

וכן שלשה שהטילו לכיס, פיחתו או הותירו – כך הן חולקין.

6. לפני שנבחן את פרטי החלוקה יש לתת את הדעת על מבנה המשנה.

במישור הצורני מציגה המשנה סימולציה סימטרית באופן הבא –

אשה א' תובעת 100 זוזים (X), אשה ב' תובעת 200 זוזים (2X), אשה ג' תובעת 300 זוזים (3X) ;

ובקופה - בתרחיש א' 100 זוזים, בתרחיש ב' 200 זוזים ובתרחיש ג' 300 זוזים, לחלוקה.

⁸ הי"ש 3, פרק יז, הלכה ג

⁹ ראה לעיל הי"ש 8 ו- 6.

מסתבר כי אופן הצגת המספרים במשנה מכוון להנחות את הלומד. אם הקופה ריקה (0) לא מתעוררת כל בעיה שכן אין מה לחלק. אם הקופה מליאה (+600) גם לא מתעוררת כל בעיה שכן כל אשה גובה את מלוא סכום כתובתה. רק כאשר סך כל התביעות גדול מהמשאב העומד לחלוקה מתעוררת הבעיה. לענין זה מציגה המשנה סימולציה בת שלוש תרחישים. בכל תרחיש מונח בקופה סכום חלקי השווה למלוא התביעה של אחת מהנשים. ואולם ברגע בו מבקשת אחת מן הנשים לגבות את מלוא כתובתה היא מחויבת לקחת בחשבון את צרותיה ולוותר על נתח מחלקה לטובת האחרות. זהו רמז למבנה סימטרי מושלם לפיו לא משנה באיזו אשה נבחר היא לא תקבל את מלוא סכום כתובתה שכן היא תאלץ לפנות לימין ולשמאל, ולחלק את מנתה אם כל אחת מהנשים הנותרות על בסיס אותו עיקרון. עובדה נוספת, במסגרת הסימולציה נעצרת המשנה בדיוק ב"חצי הדרך" כאשר בקופה סך 300 מתוך 600 הזוזים הנדרשים לביצוע חלוקה מליאה לשביעות כל הנשים. ואולם, המשנה אינה מפרטת כיצד תתבצע החלוקה מעבר לקו החציון כגון אם יעמדו בקופה 400 זוז לחלוקה. מסתבר כי מנקודת מבטה של המשנה מוצגת בפנינו סימולציה מדויקת אשר די בשלושת התרחישים המוצגים בה בכדי לזקק באמצעותם את עיקרון החלוקה הרלוונטי גם לחציון השני, החל מ- 300 ועד 600 זוזים.

ג. שיטות החלוקה הקלאסיות – חלוקה פשוטה לעומת חלוקה יחסית

1. קודם שניגש למשנה נבחן את אפשרויות החלוקה בכלים המתמטיים המוכרים לנו.

אפשרות אחת היא לחלק כל סכום הנכנס לקופה בשווה בין כל הנשים בהתעלם מגובה התביעה עד אשר תקבל בעלת הכתובה הקטנה את מלוא תביעתה, תסתלק מהחלוקה, ונעבור לנשים הבאות בתור כמוצג ב**טבלה א'** (להלן: "**חלוקה פשוטה**").

טבלה א' - חלוקה פשוטה (שווה מותנית)			עיצובן
א - 100	ב - 200	ג - 300	
33.33	33.33	33.33	100
66.66	66.66	66.66	200
100	100	100	300

החלוקה הפשוטה מכונה גם בשם "**חלוקה שווה**" או "**חלוקה שווה מותנית**".

משמעות המינוח "**חלוקה שווה**" אין פירושו דווקא "**חלוקה צודקת יותר**" ביחס לשיטות חלוקה אחרות אלא מינוח המכוון לפעולה הטכנית של חלוקת סכום (משאב) בחלקים שווים בהתאם למספר המשתתפים ובהתעלם מגודל/גובה התביעה המשתנה של כל משתתף.

במאמר זה אשתמש במינוח "**חלוקה פשוטה**" מן הטעם שזו טכניקת החלוקה הראשונה והבסיסית אותה לומדים בבית הספר היסודי קודם שעוברים לעסוק בשברים המהווים את הבסיס לחלוקה היחסית.

2. אפשרות נוספת היא לחלק כל סכום הנכנס לקופה באופן יחסי לגודל התביעה כמוצג ב**טבלה ב'** (להלן: "**חלוקה יחסית**").

טבלא ב' - חלוקה יחסית			עיצובן
א - 100	ב - 200	ג - 300	
16.66	33.33	50	100
33.33	66.66	100	200
50	100	150	300

חלוקה יחסית מכונה בהלכה בשם "חלוקה לפי מעות".

3. חלוקה יחסית מבוססת באמצעות שברים פשוטים או עשרוניים. ביומיום אנו פוגשים את הייצוג השכיח של חלוקה היחסית באמצעות אחוזים (מונה X על בסיס המכנה $100 = X/100$).

במאמר זה נעשה שימוש בשברים הבאים:

1/6	- מצוין גם כ- 0.16	(16%) ;
$1/3 = 2/6$	- מצוין גם כ- 0.33	(33.3%) ;
$1/2 = 3/6$	- מצוין גם כ- 0.5	(50%) ;
$2/3 = 4/6$	- מצוין גם כ- 0.66	(66.6%) ;
3/4	- מצוין גם כ- 0.75	(75%) .

ג. חלוקה על דרך השעבודים

1. ניתן לבחון את המשנה מזווית משלימה ולהציע חלוקה נוספת.

עד כה הוצגו במענה לתביעות הנשים שתי חלוקות – חלוקה פשוטה וחלוקה יחסית.

המדובר בפעולות מתמטיות האדישות בהגדרה למושא החלוקה.

מבחינה חשבונאית ניתן לחלק כל אובייקט, מוחשי או מופשט, כל עוד ניתן לשייך לו ערך מספרי.

כך לדוגמא משפט כגון "אם נחלק קבוצה בת שלוש בני אדם לשתי קבוצות נקבל 'אדם וחצי' בכל קבוצה" נכון מבחינה מתמטית גם אם אינו עומד במבחן המציאות לפיה אדם חי, בריא ושלם, אינו מתחלק לחצי ...

באותו אופן ממש ניתן להתייחס לכתובות ולבצע פעולה חשבונאית סטרילית של חלוקת הסכום המונח בקופה בין שלושת הנשים בהתאם לשלושת התרחישים המוצגים במשנה.

אלא שמאחורי הכתובות עומדות תביעות, ומאחורי התביעות עומדות שלש נשים בשר ודם. כל אחת מהנשים הינה בעלת חוב ובעלת זכות נשיה בכספי העיצובן, והנשים מבקשות לגבות את חובם מהקופה ביחד ולחוד, עובדה זו משמעותית ועשויה לשנות את התמונה במישור הערכי, וכפי שיבואר לקמן.

2. נניח ולקופת העיצובן הוזרמו 271 זוזים לחלוקה בין שלושת הנשים. לכאורה ללא קשר לגודל הכתובה וגובה התביעה עצם זכות הפירעון שווה בין כל מהנשים, ולכל אחת מהן זכות שווה להיפרע מקופת העיצובן. מכאן נובע כי לאף אחת מהנשים אין עדיפות על פני חברתה בגביית כל זוז וזוז

בקופה. מאידך, ניתן לטעון כי מלכתחילה יש לתת משקל של ממש לגובה התביעות שכן אשה אי' תובעת מנה (100) בלבד, אשה ב' מאתיים (200) ואשה ג' שלש מאות (300). משמעות הדבר כי לאשה א' יש תפיסה ואחיזה ב- 100 זוז בלבד מתוך 271 הזוזים שבקופה, ואין לה כל שייכות ב- 171 הזוז הנותרים האמורים להתחלק בין נשים ב' ו- ג' בלבד. ובלשון משפטית ניתן לנסח את השאלה באופן הבא - האם משעבדת כל אחת מהנשים את מלוא העיזבון לטובת גביית כתובתה וזאת ללא כל קשר לגובה התביעה או באופן חלקי עד סך כתובתה המקסימאלי ולא מעבר לכך. למאי נפקא מינה? במנה הראשון אין הפרש בין השיטות שכן סך מאת הזוזים משועבד לכל הנשים במידה שווה. ואולם, החל ממאה זוז ומעלה משתנה התמונה באופן דרסטי. לשיטה השניה לפיה כאמור משועבד העיזבון עד שיעור הכתובה/התביעה המקסימאלי בלבד, החל ממנה פלוס ועד מאתיים זוז (100+ ועד 200) יוצאת אשה א' מהתמונה והנותר אמור להתחלק בין נשים ב' – ג'. ובהתאם לאמור, החל ממאתיים פלוס ועד שלש מאות זוז (200+ ועד 300) רק אשה ג' תגבה את חלקה.

3. נבדוק את המתאם בין המחלוקת לעיל באשר להיקף השעבודים ושיטות החלוקה המתמטיות אותן פגשנו עד כה.

הגישה לפיה לכל אשה זכות שעבוד שקולה לחברתה להיפרע מקופת העיזבון ללא קשר לגובה תביעתה תואמת לשיטת החלוקה הפשוטה.

ואולם, לפי השיטה השניה לפיה משעבדת כל אשה את כספי העיזבון רק עד גובה כתובתה, תראה טבלת החלוקה של הסכומים במשנה כמוצג ב**טבלה ג'** ותכונה להלן בשם "**חלוקת שעבודים**".

טבלה ג' - חלוקת שעבודים			עיזבון
א - 100	ב - 200	ג - 300	
33.33	33.33	33.33	100
33.33	83.33	83.33	200
33.33	83.33	183.33	300

ד. מהלך הגמרא (בבלי, כתובות דף צג ע"א)

1. המשנה מחלקת את קופת העיזבון כמוצג ב**טבלה ד'**.

טבלה ד' - משנה (כתובות פ"י מ"ד)			עיזבון
א - 100	ב - 200	ג - 300	
33.33	33.33	33.33	100
50	75	75	200
50	100	150	300

2. ואולם, אף אחת משיטות החלוקה/טבלאות אשר הוצגו לעיל אינה תואמת את מערך החלוקה והסכומים המוצגים במשנה.

יתירה מכך, התבוננות במשנה מגלה חוסר קוהרנטיות.

בתרחיש א' (100 זוזים בקופה) מתקיימת חלוקה פשוטה (33.3 זוז לכ"א).

בתרחיש ג' (300 זוזים בקופה) מתקיימת חלוקה יחסית (50, 100, 150 זוז בהתאמה)

ואילו בתוך, בתרחיש ב' (200 זוזים בקופה), מתקיימת חלוקה אניגמטית (50, 75, 75 זוז בהתאמה) שהינה בו זמנית – לא חלוקה פשוטה ולא חלוקה יחסית.

3. הגמרא פותחת את הדיון בתרחיש ב' ושואלת: "של מנה נוטלת חמישים? ! תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה!" – ובתרגום לעברית "של מנה נוטלת חמישים? ! 33.3 הוא שיש לה!".

לפיכך, נקודת המוצא של הגמרא היא כי החלוקה בתרחיש א' תקינה.

ביחס לתרחיש ב' קובעת הגמרא בפסקנות כי לבעלת המנה מגיע 33.3 זוז.

נובע מכאן כי נקודת המוצא של הגמרא היא כי החלוקה במשנה איננה חלוקה יחסית שכן בתרחיש א' (100 זוזים בקופה) החלוקה אינה תואמת חלוקה יחסית ובכל זאת דילגה הגמרא ישירות ללא קושיות לתרחיש ב'.

גם אם נניח כי המנגנון המונח ביסוד תרחיש ב' הוא חלוקה יחסית התואם את המנה של אשה א' התובעת 100 זוז (33.3 זוז) עדיין נישאר עם חוסר קוהרנטיות שכן בעלות הכתובות הנותרות, נשים ב-ג' התובעות 200 ו- 300 זוז, חולקות ביניהן סכום שווה, 75 זוז כ"א, במקום 66.6 ו- 100 זוז בהתאמה.

4. מתוכן האמור מתבקשת המסקנה כי נקודת המוצא של הגמרא הינה כי יש להחיל על המשנה את חלוקת השעבודים.

ואכן עפ"י חלוקת השעבודים חולקות שלושת הנשים בשווה את המנה הראשון בו יד כולן שווה (33.3 כ"א).

אלא שגם כאן המדובר בשמיכה קצרה שכן במקום שהחלוקה בין הנשים תהיה 33.3, 83.3, 83.3, בפועל מוצגת חלוקה אחרת 50, 75, 75 בהתאמה.

5. משכך, נדחקים האמוראים בגמרא להעמיד הסברים נקודתיים לתרחישים ב' ו-ג' במשנה.

שמואל מסביר כי המספרים במשנה הינן תוצאה של הסדרים חוזיים בין הנשים.

בתרחיש ב' מוותרת בפועל אשה ב' (כתובה 200) לאשה א' (כתובה 100) על חלקה במאה הזוז הראשונים מתוך ה- 200 העומדים לחלוקה.

בתרחיש ג' מוותרת בפועל אשה ג' (כתובה 300) לאשה א' (כתובה 100) ולאשה ב' (כתובה 200) במאה הזוז הראשונים מתוך ה- 300 העומדים לחלוקה.

רבי יעקב בשם רבינא מציע הסבר עקבי יותר המבוסס על חלוקה של סכומי כסף מצטברים המופקדים בקופת העיזבון בשתי מנות (תפישות).

בתרחיש ב' – הופקדו 75 ואח"כ 125 זוז בקופת העיזבון (סה"כ 200 זוז).

בתרחיש ג' – הופקדו 75 ואח"כ 225 זוז בקופת העיזבון (סה"כ 300 זוז).

במישור הפרשני הקושי עם ההסברים המוצעים לעיל בולט לעין, הם אינם כתובים או אפילו רמוזים במשנה, וגם כאוקימתות המדובר בתרחישים מורכבים רצופי קושיות אשר כמעט ואינם מחדשים דבר¹⁰.

6. ועדיין, גם אם נניח כי השיטה העומדת ביסוד המשנה היא חלוקת שעבודים וניווטר עם אוקימתות דחוקות ומספר קושיות, עדיין אין בידינו מענה לשאלה הפשוטה והמתבקשת - כיצד נחלק סכום עודף העולה על שיעור הכתובה המקסימלית?

לדוגמא, נניח ובקופה מונחים 400 זוז לחלוקה. במשנה דנן הכתובה הגדולה ביותר הינה בסך 300 זוז, ולפיכך העודף הינו בסך 100 זוז. כיצד נחלק את העודף בין שלש הנשים בחלוקה שווה או יחסית?

הסבר המשנה על דרך חלוקת השעבודים אינו נותן כל מענה לבעיה מעשית זו ונמצא עיקר חסר מן הספר.

7. את הדיון בענין חלוקת הנשים במשנה חותמת הגמרא בדברי הברייתא:

"תניא זו משנת רבי נתן.

¹⁰ לשיטת שמואל אין חוט המקשר בין תרחיש ב' לתרחיש ג'. בתרחיש ב' מוותרת אשה ב' לאשה א' בלבד לעומת תרחיש ג' בו מוותרת אשה ג' גם לאשה א' וגם לאשה ב'. בנוסף בתרחיש ב' ויתור של אשה ב' לאשה א' במנה הראשון היה צריך להוביל לתוצאה שונה – 50, 50, 100 בהתאמה כמוקשה לגמרא שם. עפ"י התלמוד ירושלמי בכתובות פ"י ה"ד ישנו הסבר מיושב יותר אליבא דשמואל לפיו בתרחיש ב' מאחדות נשים ב' ו-ג' כוחות ("במראשית זו את זו") ומופיעות כגוש אחד במשא ומתן מול אשה א'. הסבר יפה זה אינו מופיע בתלמוד הבבלי וגם בו אין כדי להסביר מדוע בתרחיש ג' הופסק שיתוף הפעולה ועוברים לחלוקה יחסית. הסברו של רב יעקב בשם רבינא סדור יותר מהסברו של שמואל בכך שהוא מקשר את תרחישים ב' ו-ג' באמצעות המכנה המשותף של תפיסות. אליבא דרב יעקב בתרחיש ב' נפלו 200 זוז לחלוקה בשתי מנות – 75 זוז (תפיסה ראשונה) ואח"כ 125 זוז (תפיסה שניה), ובתרחיש ג' נפלו 300 זוז לחלוקה שוב בשתי מנות – 75 זוז (תפיסה ראשונה) ואח"כ 225 זוז (תפיסה שניה). באשר לתרחיש ב' - 75 הזוז של התפיסה הראשונה מתחלקים בשווה, 25 זוז כ"א. 125 הזוז הנותרים (תפיסה שניה) מתחלקים לשתי קבוצות 75 זוז + 50 זוז. 75 זוז מתחלקים כאמור בשווה, 25 זוז לכ"א, ואילו ה- 50 זוז הנותרים מתחלקים בין נשים ב' ו-ג' בלבד. ויודגש, אילו היו שלושת הנשים תופסות את כל ה- 200 זוז בבת אחת, היתה הראשונה מקבלת רק 1/3 מהמנה הראשון (33.3 זוז), ולא היתה מקבלת כלום מהמנה השני, שכן אין לה כל שיעבוד במנה השני. אולם מכיוון שנכסי הבעל נפלו לחלוקה בשתי פעימות (תפיסות), ובנפילה הראשונה היו הנכסים פחות משיעור כתובתה של הראשונה, נותר לה שיעבוד בשיעור יתרת חובה (75 זוז) על הנכסים הנותרים. נמצאנו למדים כי ואיננו אומרים שמכיון שלא ראשונה יש שיעבוד רק על 100 זוז (מנה) אזי כבר נטלה את חלקה ב- 75 זוז הראשונים שנפלו לחלוקה בסיבוב הראשון יחד עם השניה והשלישית, ועל כן לא תחלק אלא ב- 25 זוז בלבד מתוך ה- 125 שנפלו לחלוקה בסיבוב השני, אלא **דנים כל תפיסה בנפרד**. במילים אחרות, לאחר התפיסה והחלוקה בסיבוב הראשון אנו מעמידים את החלוקה בסיבוב השני כאילו יש כאן חוב חדש בו יש לראשונה חוב ושיעבוד של 75 זוז, ולכן היא נוטלת 25 זוז נוספים ומקבלת בסה"כ 50 זוז כאמור. ועדיין המסקנה המשתמעת לפיה המשנה על שלושת תרחישיה לא באה לחדש אלא כי דנים כל תפיסה בנפרד עבור אשה א' דחוקה ואינה מסתברת.

רבי אומר אין אני רואה את דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה".

מסקנת הגמרא בעקבות הברייתא הינה כי החלוקות אותם פגשנו לאורך ג' התרחישים במשנה אינם אלא שיטת רבי נתן ואולם רבי יהודה הנשיא (רבי) החולק על רבי נתן סובר כי יש לבצע את החלוקות "בשוה".

ומה זו "חלוקה שוה" אליבא דרבי? הגמרא אינה מפרטת. יתכן והמדובר בחלוקה פשוטה, יתכן והמדובר בחלוקה יחסית.

8. ומה באשר לשותפים?

במשנה נאמר -

מי שהיה נשוי שלש נשים ומת ...

וכן שלשה שהטילו לכיס, פיחתו או הותירו – כך הן חולקין.

פשט לשון המשנה ברור, אותו עיקרון ומנגנון חלוקה המפורט במשנה לגבי הנשים ברישא נכון גם לגבי השותפים בסיפא – "כן הן חולקין".

דיוק נוסף עולה מדברי רבי עצמו בברייתא שכן "רבי אומר אין אני רואה את דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה".

רבי מדגיש כי הוא חולק על רבי נתן בענין החלוקה בנוגע לכתובות הנשים בלבד.

רבי אינו אומר "אין אני רואה את דבריו של רבי נתן באלה אלא חולקים בשוה" אלא מדגיש את לשון הנקבה "באלו ... חולקות".

בלשון המשנה לשון זכר כולל נקבה. לו רצה רבי להבהיר כי הוא חלוק על דעת רבי נתן לאורך כל הדרך, מרישא (נשים) ועד סיפא (שותפים) היה אומר ברורות בלשון זכר "אין אני רואה את דבריו של רבי נתן באלה אלא חולקין בשוה".

משלא אמר רבי כן עולה מדבריו כי אינו חלוק על רבי נתן באשר לשותפים.

המדובר בנקודה עקרונית - שותפים אינם דווקא נשים, ושותפות אינה קשר אישות אלא ישות עסקית.

היחס בין השותפים לשותפות שונה בהגדרה מאשר היחס בין אשה לאישה התחום במסגרת הכתובה.

חרף האמור כורכת המשנה את הנשים והשותפים יחדיו ומלמדת בפשט כי אותו מנגנון חלוקה רלוונטי לשניהם – הכיצד ?

ה. סיכום ביניים

במהלך הדיון בגמרא אנו עדים להתנגשות בין שני יקומים בניסיון לפרש את המשנה - היקום המשפטי המיוצג ע"י שיטת השעבודים והיקום המתמטי המיוצג ע"י סדרה בת 9 ערכים מספריים של חלוקות (מנות).

נקודת המוצא של הגמרא היא כי השיטה המכתיבה את תוצאות החלוקה (9 מנות) היא שיטת השעבודים אלא שהניסיון להתאימה לערכים המספריים במשנה מעלה חרס.

בניסיון להתמודד עם המשנה מציעים האמוראים שמואל ורב יעקב משמו של רבינא הסברים נקודתיים (אוקימתות) ביחס לחלקה הראשון של המשנה המנתקים את הקשר הרעיוני בין שלושת התרחישים זה מזה, עד כי נדמה כי ניתן היה להסתפק בשני תרחישים בלבד או לוותר כליל על המשנה.

ככלל, המשנה הינה ספרותית ייחודית ומוקפדת, מרוכזת מאד, המקבצת לתוכה את הלכות היסוד של מקצועות התורה שבעל פה. המשנה חושבת מחשבות עמוקות, מקמצת בדיבורה ומביאה לידיעת הלומד תובנות עקרוניות, ואלו אינם עולים במובהק מתוך האוקמיתות המוצעות¹¹.

דווקא ניסוח המשנה הבנוי בצורת משחק מלמד כי ביסודה עומד עיקרון אחיד מרישא ועד סיפא לכל אורך תשעת תוצאות החלוקה. המשנה אינה מציגה תרחיש שכיה אלא תרחיש נדיר עד בלתי אפשרי, עובדה המחזקת את ההשערה לפיה לא התכוונה המשנה דווקא להסדיר חלוקה בנסיבות המקרה של "מי שהיה נשוי שלש נשים ומת" אלא בהמשגת עיקרון מופשט יותר הרלוונטי לא רק לציבור הנשים הנזכרות ברישא אלא לשותפים בכלל כמצוין בסיפא.

ואולם, המפתח להבנת המשנה כפשוטה נותר עלום במשך דורות.

1. התפתחות ההלכה

הקושי בהבנת המשנה לא נעלם מגדולי רבותינו הראשונים אך לא עיכב את פסיקת ההלכה.

באשר לכתובות הנשים ביססו הפוסקים את הכרעתם על דברי רבי בברייתא לפיה יש לחלק את את המשאב המוגבל בין הכתובות השונות "בשוה".

מדברי הרי"ף אשר יובאו לקמן עולה כי קודמיו הגאונים הבינו בדברי רבי כי המינוח "חולקות בשוה" פירושו חלוקה יחסית ("חלוקה לפי מעות").

ואולם הרי"ף ובעקבותיו הרמב"ם והשולחן ערוך הבינו את המינוח "בשוה" כפשוטו ותרגמו אותו הלכה למעשה לחלוקה פשוטה/שווה מותנית¹².

מנגד פסק רבינו חננאל משיקולי צדק כי יש לפרש דברי רבי בברייתא בדבר חלוקה "בשוה" כמכוונים לחלוקה יחסית דווקא.¹³

¹¹ משנתנו היא הרביעית מבין ששת המשניות בפרק י' במסכת כתובות. כל יתר המשניות בפרק מלמדות עקרונות יסוד כגון: "כתובת בנים זכרים" אינה חוב אלא בגדר ירושה (משנה א'); השיעור המינימאלי לקיום מצוות ירושה מן התורה (משנה ב'); נכסים פוטנציאליים אינם נכללים בעיזבון לענין ירושה (משנה ג'); קדימה בגביית הכתובה מותנית בשבועה (משנה ה') וטריפת לקוחות עשויה לגרור חיוב פשרה מעיקר הדין (משנה ו').

¹² משנה תורה לרמב"ם, ספר נשים, הלכות אישות, פרק יז, הלכה ח; שולחן ערוך, אבן העזר, סימן צו, סעיף יח; חושן משפט, סימן קד, סעיף י.

¹³ בבלי כתובות, דף צג ע"א תוספות ד"ה רבי אומר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה – "פירש רבינו חננאל: קיימא לן בהא הלכתא כרבי. ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות חולקות בשוה. בעלת מאה – מאה, ובעלת מאתים – מאה, ובעלת שלש מאות – מאה, לפי שמדת הדין לוקה בזה. אלא העמידנו דברי רבי, שאמר שחולקות בשוה, כל מנה ומנה נוטלות בשוה. הלכך, חולקין כל עזבון המת בששה חלקים: של מנה נוטלת חלק אחד, ושל מאתים שני חלקים, ושל שלש מאות שלשה חלקים, כל אחת נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל אחת כתובתה, כי זה דין צדק. וזה שאמר רבי: אין אני רואה דבריו

באשר לשותפים פשט לשון המשנה מורה כי אין להבדיל בינם ובין הנשים הגובות כתובתן ברישא וכך אכן פוסקים באופן עקבי הרמב"ם והשולחן ערוך.¹⁴

מנגד, נאמן לשיטתו, מסביר רבינו חננאל בדוחק כי גם השותפים אכן חולקים באופן יחסי את הרווחים וההפסדים שכן מילת החיבור "וכן" בסיפא ("וכן שלשה שלשה שהטילו לכיס") קושרת וכורכת את השותפים עם תרחיש ג' בלבד (חלוקת 300 זוז) שבו אכן מתקיימת חלוקה יחסית לכולי עלמא.

וכך המתונה המשנה לגאולתה עד דורנו זה.

ז. חלוקה על דרך שנים אוחזין

1. למזלנו הטוב, עוד בשלב מוקדם הניח הענק, רבינו יצחק אלפסי ז"ל (הרי"ף) את הגרעין לפתרון המשנה בחלוקה הדורות.

הרי"ף מגדולי הפוסקים ועמודי ההלכה בכל הדורות מפורסם בחיבורו המונומנטלי "הלכות רב אלפס" המכונה בחיבה גם בשם "התלמוד הקטן".

הרי"ף ידוע בקיצור דבריו. חרף האמור ובאופן חריג מרחיב הרי"ף מאד בניתוח הסוגיה וכותב בין היתר את המילים הבאות:

**הא מתניתין וגמרא דילה שקלי וטרו בה קמאי זכרונם לברכה ולא
סלקא להון כל עיקר.**

וכיון דחזו דלא סליקא להו כהוגן הדרי לשקול הדעת ופסקי הלכתא
דפלגין לפום ממונא.

וסמכי להאי סברא על מימרא דרבי דאמר "אין אני רואה של דבריו
של רבי נתן באלו אלא חולקין בשוה" וקא פרישו להא דאמר רבי
"חולקין בשוה" שהוא לפי מעות.

והדין סברא כי מעיינת בה בגמרא משכחת לה פריכא ולא סליק
אליבא דגמרא כל עיקר ולא אליבא דמתניתין דבהדיא.

...

**ואף רבינו האי גאון ז"ל לא סבירא ליה האי מימרא דקמאי דמימרא
פריכא הוא ועיין בה איהו נמי ומסתברא ליה על דרך שנים אוחזין
בטלית והוה סבירא ליה הכי כמה שני ושמיע לן דהדר ביה מיניה**

באלו – בבבא דרישא ובבבא דמציעא. אבל בסיפא דתנן: היו שם שלש מאות, של מנה נוטלת חמשים, ושל מאתים מנה, ושל שלש מאות ששה של זהב – לא חלק רבי. אלא בין בתפיסה אחת בין בשתי תפיסות כך הוא הדין, כל אחת לפי מעותיה".

¹⁴ משנה תורה לרמב"ם, ספר קניין, הלכות שלוחין ושותפין, פרק ד הלכה ג; שולחן ערוך, חושן משפט, סימן קעו, סעיף ה.

לסוף שניה כד איגלי ליה דלא סליקא שמעתא כהוגן והדר ליה
לסברא דקמאי דחולקין לפי מעות.

ואנן עיינינן ביה טובא ואיגלי לן טעמיה שפיר בסייעתא דשמיא ...

הרי"ף חי בשלב מוקדם יחסית, במאה ה-11, בתפר שבין תקופת הגאונים לראשונים ופעל באלג'יר, טוניסיה, מרוקו וספרד.

חרף האמור ובאופן חריג קובע הרי"ף כי קודמיו ("קמאיי") זכרונם לברכה לא צלחו לרדת לעומק הסוגיה.

בדבריו יוצא הרי"ף נגד פרשנות הגמרא ופסיקת ההלכה על דרך החלוקה היחסית (חלוקה לפי מעות) ומציע פרשנות מקורית וצודקת לטעמו לפסיקת ההלכה אליבא דרבי החולק על רבי נתן.

2. ואולם, גאון אמיתי יודע להצביע גם על מה שאינו יודע לטובת חקר האמת, וכך אכן עשה הרי"ף.

בדבריו מציין הרי"ף כי רב האי גאון שקדם לו הסתייג גם הוא מפרשנות הסוגיה על דרך החלוקה היחסית ופירשה "על דרך שנים אוחזין בטלית".

הרי"ף אינו מסביר כיצד ניתן להסביר את משנתנו "על דרך שנים אוחזין בטלית" אבל כשר תורה אמיתי מפנה את תשומת לב הדורות הבאים לכיוון מחשבה בעל ערך המצריך עיון ועיבוד.

3. ואכן, לפני כיובל שנים, בשנות השמונים של המאה הקודמת, עמלו פרופ' ישראל אומן יב"א ופרופ' מיכאל משלר ז"ל על ניתוח המשנה בכלים מתמטיים מתקדמים מענף תורת המשחקים.

לאחר עבודה מאומצת התגלתה לחוקרים תמונה מדהימה. בהמשך לדברי הרי"ף ובהתאם לדברי רב האי גאון, מצייתים 9 ערכי החלוקה המפורטים במשנה לחוקיות של חלוקה "על דרך שנים אוחזין", חלוקה נעלמה שהינה בו זמנית לא פשוטה ולא יחסית, וכפי שיפורט לקמן.

ח. מהי חלוקה צודקת?

1. נחזור לסוגיה ונלמד אותה בשנית מכיוון הפוך.

נניח והמשנה היתה מציגה את שלושת התרחישים המוכרים וקובעת הלכה למעשה כרבי בברייתא כדלקמן -

מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה, ושל זו מאתיים
ושל זו שלש מאות,

ואין שם אלא מנה או מאתיים או שלש מאות – **חולקין בשווה**.

וכן שלשה שהטילו לכיס, פחתו או הותירו – כך הן חולקין.

באופן טבעי ובלתי נמנע היינו חוזרים לנקודת ההתחלה של הדיון ושואלים מה פירוש "בשווה" – שווה כפשוטו (חלוקה פשוטה) או שווה באופן יחסי לגובה התביעה (חלוקה יחסית).

ומדוע? משום שכל מנגנון המבקש לחלק משאב מוגבל בין תביעות משתנות נתקל בקושי מובנה.

2. חלוקה פשוטה מיטיבה עם התביעות הקטנות.

לעומת זאת חלוקה יחסית מיטיבה עם התביעות הגדולות.

נחזור לשלש הנשים במשנה.

נניח ועומדים בקופה לחלוקה 200 זוז (תרחיש ב').

בחלוקה פשוטה תקבל כל אחת מהנשים חלק שווה בסך 66.6 זוז.

בתרחיש זה שופר מצבה של בעלת התביעה הקטנה (אשה א') שכן היא תובעת מנה (100) וגובה בפועל כ- 2/3 (66.6%) מסך כל תביעתה, לעומת בעלת המאיתיים (אשה ב') הגובה כ- 1/3 (33.3%) ובעלת השלש מאות (אשה ג') הגובה רק כ- 1/6 (16.6%) מסך תביעותיהן בהתאמה.

לעומת זאת אם נעמיד בקופה 300 זוז לחלוקה יחסית (תרחיש ג') תקבל בעלת התביעה הגדולה 150 זוז העולים כדי 1/2 (50%) מהסכום לעומת 1/3 (33.3%) לבעלת המאיתיים (אשה ב') ו- 1/6 (16.6%) בלבד לבעלת המנה (אשה א') מהסך המונח בקופה בהתאמה.

ברור כי יש כאן מערכת חשבונאית הטעונה איזון תרתי משמע.

3. במישור העקרוני אנחנו רוצים כי חלוקה תהיה שווה במובן צודקת.

"חלוקה צודקת" משמעותה חלוקה המחלקת סכום נתון בצורה המיטיבה עם כל משתתף ומשתתף בהתאם לנסיבות.

דרך אחת לשקלל את הנסיבות היא בהנחה הניתנת לסתירה, כי גובה הכתובה הינו מדד משוער לאיתנות פיננסית. עפ"י מדד זה נתפשת בעלת הכתובה הקטנה כבעלת איתנות פיננסית פחותה מבעלת הכתובה הגדולה ממנה וטעונה הגנת יתר. לפיכך, נבקש לייצר חלוקה במסגרתה בעלת הכתובה הקטנה תגבה ראשונה את מלוא כתובתה.

ואכן בחלוקה יחסית של סכומים קטנים מן הראוי לתת משקל עודף ולפצות את בעלת הכתובה הקטנה בהתאם באמצעות חלוקה פשוטה, הואיל וחלוקה יחסית נוגסת ביתר שאת בבעלת הכתובה הקטנה עבורה כל שקל שווה יותר. במילים אחרות, 1 זוז עבור התובעת מנה (אשה א') שווה פי שלוש מאשר עבור התובעת שלוש מאות (אשה ג') שכן עבור אשה א' המדובר ב- 1% מסך התביעה לעומת אשה ג' אשר עבורה 1 זוז הוא 0.33% מסך כל תביעתה.

לעומת זאת חלוקה יחסית נתפשת כהוגנת יותר כאשר מדובר בסכומים גדולים שכן חלקים/שברים/אחוזים קטנים יחסית ממנה גדולה מסוגלים לפצות את בעלת הכתובה הקטנה.

כך לדוגמא, אם יעמדו לחלוקה 400 זוז תשתנה התמונה שכן בעלת התביעה הקטנה (אשה א') התובעת 100 זוז תקבל עפ"י חלוקה יחסית 1/6 מתוך 400 העולים כדי 66.6 זוז, קרי 66.6% מסך כל תביעתה, בדיוק באותו שיעור יחסי כמו נשים ב' (133.3 זוז) ו- ג' (200 זוז).

וידגש, בשלב זה לא הוגדר מהם "סכומים קטנים" לעומת "סכומים גדולים" אלא דפוס חשבונאי כללי לפיו בסכומים קטנים עדיפה חלוקה פשוטה לעומת סכומים גדולים בהן עדיפה החלוקה היחסית.

4. כך או אחרת המדובר בבעיה מובנית - חלוקה פשוטה אינה חלוקה יחסית, ולהיפך.

דרך אחת היא לנסות ולשלב בין שיטות החלוקה.

וכך כותב רבינו סעדיה גאון בהציעו פירוש עצמאי למשנה במנותק מהאוקימתות הדחוקות בגמרא (המספרים תוספת שלי – ד.ל.):

”ויכולנו להעמידה בתנאי בית דין הנמצא למת.

כל אשה שהוא פחות מכתובתה לא תעדיף על שלפניה, ושהוא יתר על כתובתה תיטול באשר הוא עד כדי כתובתה בשווה, והנשאר לפי חשבון.

לפיכך: בהיות שם מנה {100}, שהוא פחות מכתובת השנית השלישית, לא יעדפו על כתובת הראשונה, ולכן יחלקו שלושתן בשווה (33.3 כ"א).

ובהיות שם מאתיים {200}, הראשונה ..., לפי שהוא יתר על כתובתה נוטלת שלשים ושלשה ושליש (33.3) שהוא בשווה מן המנה האחד ומן המנה השני ששה עשר ושני שלישים (16.6) שהוא שתותו (1/6) לפי חשבון, ושלישית לא תעדיף על השנית אלא תיטול כל אחת שבעים וחמשה.

ובהיות שם שלש מאות {300}, הרי אין פחות מהגדולה שבכתובות ולפיכך יטלו לפי חשבון, ראשונה חמשים (50) ושניה מאה (100) ושלישית מאה וחמשים (150)¹⁵

5. מתוך פירוש רס"ג עולה כי ביסוד המשנה מונחת החלוקה היחסית אך זאת אינה עומדת לבדה.

בתרחיש א' מחלקות הנשים את הסכום בשווה (33.3 זוז כ"א) כנראה בהתאם לקונספט הבסיסי שביסוד חלוקת השעבודים לפיו המנה הראשון (100 זוזים) משועבד, קרי משויך, בעוצמה שווה לכל אחת מהנשים.

בתרחיש ב' מחלקות הנשים 200 זוז באופן הבא.

במנה הראשון מתוך המאתיים כאמור לעיל חולקות כל הנשים בשווה (1/3 מנה = 33.33 זוז כ"א).

ואולם, במנה השני מתוך המאתיים נחלשת אחיזתה של אשה א' לעומת נשים ב' ו- ג' והיא מקבלת את חלקה היחסי ביחס לתביעות נשים ב' ו- ג', קרי 1/6 מנה בלבד (16.66). מכאן נובע כי חלקה אשה א' בתרחיש ב' עולה כדי 50 זוז (33.33 + 16.66) ואת הנותר (150 זוז) חולקות ביניהם נשים ב' – ג' בשווה (75 זוז כ"א).

בתרחיש ג' מחלקות שלש הנשים מלכתחילה 300 זוז על דרך החלוקה היחסית (1/6, 2/6, 3/6).

6. ודוק, רס"ג אינו מסביר ביחס לתרחיש ב' מדוע, אם בכלל, יש לתת לאשה א' חלק כלשהו במנה השני מתוך המאתיים, ואם כבר לתת, מדוע על בסיס חלוקה יחסית דווקא? רס"ג פשוט יוצא

¹⁵ שו"ת שערי צדק (חלק ד' סימן נב) ובאוצר הגאונים כתובות סימן תשכ"א (עמ' 310).

מנקודת הנחה סמויה כי החלוקה היחסית היא החלוקה הנכונה כמפורט בתרחיש ג', וכך נכון לנהוג כל עוד אין שעבוד שווה לכל הנשים על הסכום הצבור בקופה כמו בתרחיש א'.

7. ואולם, לענייננו מציע רס"ג מודל חדש לפיו בבסיס תהליך החלוקה במשנה מתקיים מדרג משולב באופן הבא :

במשאב נמוך (תרחיש א') – חלוקה שווה

במשאב ביניים (תרחיש ב') – חלוקה יחסית + חלוקה שווה.

במשאב גבוה (תרחיש ג') – חלוקה יחסית

8. יתירה מכך, פרשנותו של רס"ג מובילה לתובנה חדשה לפיה מתקיים מנגנון של איזון ופיצוי בין שתי סוגי החלוקות, החלוקה הפשוטה והחלוקה היחסית.

ואולם, רס"ג אינו מעמיד כלי חשבונאי מדויק לדעת כיצד ואיך לעבור בין המצבים השונים.

ט. חלוקה על דרך שנים אוחזין

1. ישנה דרך נוספת, אינטואיטיבית ומדויקת יותר, להגדיר מהי חלוקה צודקת מבלי להידרש למדד האיתנות הפיננסית המשוער הנזכר לעיל.

2. מה "קופץ לנו לראש" כאשר אנו שומעים את המושג "פשרה" ?

לעני"ד, רובנו חושבים אוטומטית על חלוקה/בציעה/חיתוך של דבר מה לשני חלקים שווים ("חצי חצי").

תובנה זו מוטבעת בתודעתנו אפריורית ומיוצגת בין היתר ע"י סמל הצדק - המאזניים.

כאשר כפות המאזניים מעוינות בקו אחד אנחנו רגילים לדבר על איזון מדויק וחלוקה שווה.

ובאופן ציורי אם נניח מספר שווה של זוזים בעלי משקל זהה בכל אחת מכפות המאזניים נקבל חלוקה שווה שכן כפות המאזניים מאוזנות ושקולות.

במילים אחרות, במסגרת חלוקה הוגנת אנו שואפים אינטואיטיבית כי כל משתתף יזכה לפחות בחצי מסכום תביעתו המונחת בכף אחת של המאזנים לעומת תביעת חברו המונחת בכף השניה.

3. נחזור למושג "שנים אוחזין" המיוחס לרב האי גאון בפירוש הרי"ף.

המשנה הראשונה במסכת בבא מציעא נפתחת במילים "שנים אוחזין בטלית" ומתארת מצב בו שנים טוענים לזכות בעלות במציאה (טלית).

בתרחיש הראשון טוען כל אחד מהצדדים לבעלות מליאה על הטלית ("כלה שלי") והפתרון המתבקש הוא "יחלקו" כלומר כל צד יקבל מחצית (50%) מהטלית.

ואולם, בתרחיש השני ישנה תפנית : "זה אומר : "כלה שלי", וזה אומר : "חציה שלי".

כלומר צד א' טוען לבעלות מליאה (100%) בעוד צד ב' טוען לבעלות חלקית בשיעור מחצית הטלית (50%).

והפתרון – "זה נוטל שלשה חלקים (3/4) וזה נוטל רביע (1/4)".

מה יסוד החלוקה של התרחיש השני (3/4, 1/4) לפיו צד א' זוכה ב- 75% (3/4) לעומת צד ב' הזוכה ב- 25% (1/4) בעלות?

4. נבחן את הסיטואציה במשקפיים של חלוקה יחסית. בין תביעות הצדדים מתקיים יחס של 1:2 שכן צד א' תובע פי שניים מצד ב' ומכאן החלוקה, ובסך הכל שלושה חלקים, מתוכם שני חלקים לצד א' וחלק אחד לצד ב'. לפיכך, עפ"י חלוקה יחסית התוצאה המתבקשת שונה - 2/3 (66.6%) לצד א' לעומת 1/3 (33.3%) לצד ב'.

5. ואולם, עפ"י התרחיש השני במשנה התוצאה שונה שכן "זה נוטל שלשה חלקים (3/4) וזה נוטל רביע (1/4)" קרי 75% (3/4) לאחד ו- 25% (1/4) לשני – מה פשר ההבדל?

6. ואכן, טכניקת החלוקה כאן שונה.

בלשון בני אדם נהוג לומר "לא על הכל צריך לריב". ואכן, אם צד א' טוען לבעלות מליאה (100%) וצד ב' טוען לבעלות חלקית (50%) אזי צד ב' מודה לצד א' בבעלותו על מחצית הטלית. אם כך כל המחלוקת בין הצדדים היא על מחצית טלית בלבד ואותה אכן צריך לחלק בשווה. חצי של חצי הוא רבע (25%). ומכאן כי צד א' יקבל 75% מהטלית, המחצית שצד ב' מודה לו (50%) בתוספת רבע (25%) מתוך המחצית השנויה במחלוקת, וצד ב' יקבל מהטלית את הרבע הנותר (25%) בהתאם.

בטכניקת החלוקה המוצגת מתבצעת חלוקה שווה של הסכום השנוי במחלוקת בין הצדדים, לא חלוקה שווה ולא חלוקה יחסית.

7. נשאל את עצמנו, במשנה במסכת כתובות מתבצעת חלוקה בין שלש נשים ובמשנה במסכת בבא מציעא יש רק שני צדדים – מה הקשר?

וכאן נכונה לנו הפתעה של ממש.

אם ניקח כל זוג נשים מבין השלש מתקיימת ביניהם חלוקה תואמת שנים אוחזין.

לדוג' בתרחיש ב' - אשה א' התובעת 100 מקבלת 50 זוז ואשה ב' התובעת 200 מקבלת 75 זוז.

נצרף את סכומי החלוקה, ולא את התביעות, ונקבל - $125 = 75 + 50$ זוז.

משמעות הדבר כי בין אשה א' לאשה ב' (בהתעלם מאשה ג') מתבצעת כעת חלוקה פרטנית של 125 זוז.

כאמור לעיל חלוקת תש"א הינה חלוקה שווה של הסכום השנוי במחלוקת.

במקרה זה מודה אשה א' לאשה ב' ב- 25 זוז שכן היא תובעת 100 בלבד מתוך 125 הזוזים העומדים לחלוקה, ואת הנותר (100 זוז) אכן חולקים בשווה (50 זוז לכ"א), ומכאן למסקנה 50 זוז לאחת ו- 75 זוז לשניה.

8. ניקח דוגמא נוספת.

בתרחיש א' - אשה א' התובעת 100 מקבלת 33.3 זוז וכן אשה ב' התובעת 200 מקבלת 33.3 זוז.

נשוב ונצרף את סכומי החלוקה, ולא את התביעות, ונקבל - 66.6 זוז העומדים לחלוקה.

במקרה זה שתי הנשים תובעות את מלוא הסכום המונח בקופה ואף אחת אינה מודה לחברתה בדבר, כלומר מלוא הסכום (66.6 ז"ז) עומד במחלוקת והתוצאה בהתאם – 33.3 ז"ז לכ"א.

וכך לגבי כל חלוקה וחלוקה בין שתי נשים במשנה.

9. במילים אחרות, התאמנו את המשנה במסכת כתובות העוסקת בשלש נשים למשנה במסכת בבא מציעא באמצעות סדרה בת תשעה (9) חלוקות בין כל שתיים מתוך שלוש הנשים (א/ב, א/ג, ב/ג) בכל אחד משלושת התרחישים.

10. החלוקה המדוברת אשר כונתה ע"י רב האי גאון כחלוקה "על דרך שנים או חזין בטלית" כנזכר ברי"ף, תכונה מכאן והילך בשם "חלוקה תואמת שנים או חזין" או "חלוקת תש"א".

11. זה אכן יפיפה, אבל בשלב זה צפה מאליה השאלה המתבקשת – האין כאן הסבר בדיעבד ?

במילים אחרות, נניח ונשנה את מספר הנשים ו/או את הסכומים האם נוכל לחשב מלכתחילה את החלוקה הצפויה כמו בחלוקה פשוטה ויחסית ?

זו שאלה עקרונית והיא משליכה גם על שאלה הנגזרת ממנה – כיצד יכול היה רבי נתן להגיע לחלוקה המוצעת בלי הכלים המתמטיים המתקדמים של תורת המשחקים ?

י. חלוקה תואמת שנים או חזים – המחשה ויזואלית

1. ננסה להמחיש לעצמנו כיצד נראות החלוקות השונות בטבע המוכר לנו.

חלוקה פשוטה וגם חלוקה יחסית אינטואיטיביות לנו לחלוטין. כל אחד מבין בחוש כי ניתן לקחת אובייקט כגון מקל ולחלק אותו לשלושה חלקים שווים באורכם (חלוקה פשוטה). באותה מידה קל לנו לדמיין כי אנו לוקחים את אותו המקל ומאריכים או מקצרים אותו בהתאם לכדי חצי, שליש, רבע או כל יחס אחר שנבחר (חלוקה יחסית).

לעומת זאת חלוקה תואמת שנים או חזין לא מצייתת במבט ראשון לשום תופעת טבע המוכרת לנו.

2. ואולם, במבט מעמיק יותר מיוצגת חלוקה תואמת שנים או חזין בטבע על ידי מקור החיים – המים.

לצורך ההמחשה נצייר לעצמנו כי כל מאה ז"ז מיוצגים ע"י כלי המכיל 100 ליטרים מים (1 ז"ז = 1 ליטר מים).

הכלים מייצגים את הכתובות (תביעות).

המים המוזרמים מייצגים את המשאב העומד לחלוקה - 100 ליטר (ז"ז) בתרחיש א', 200 ליטר (ז"ז) בתרחיש ב' ו- 300 ליטר (ז"ז) בתרחיש ג'.

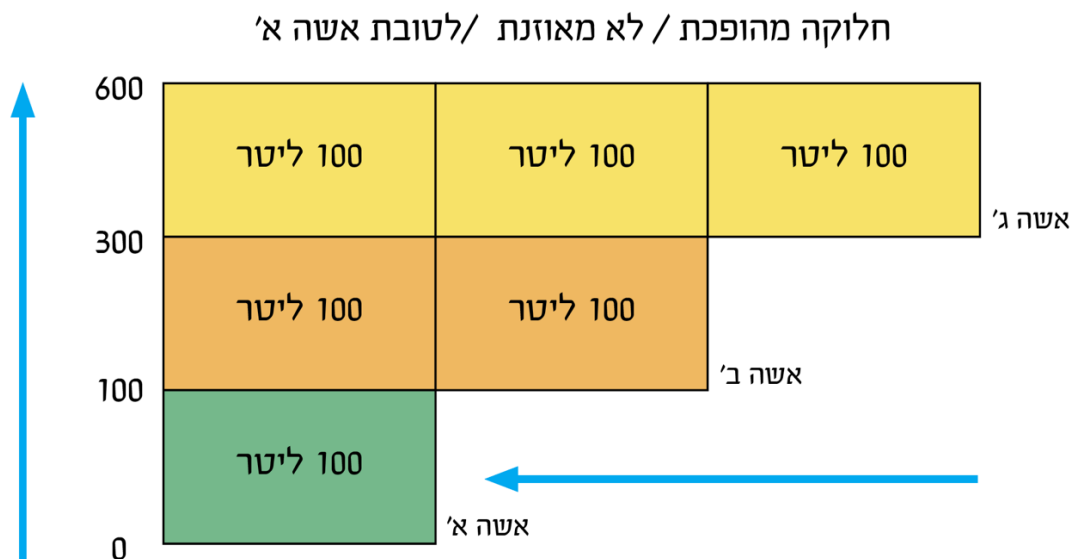
כעת נפעיל את הדמיון ונתחיל להזרים מים דרך בסיס המכלים.

לצורך ההמחשה נדמיין כי דפנות המכלים מחוררות באינסוף חורים ומאפשרות זרימה ומעבר מים חופשי בין המכלים מכל צד בהתאם.

החיצים הכחולים מסמנים את נקודת כניסת המים למכלים ואת כיוון זרימת/מילוי המכלים בהתאם.

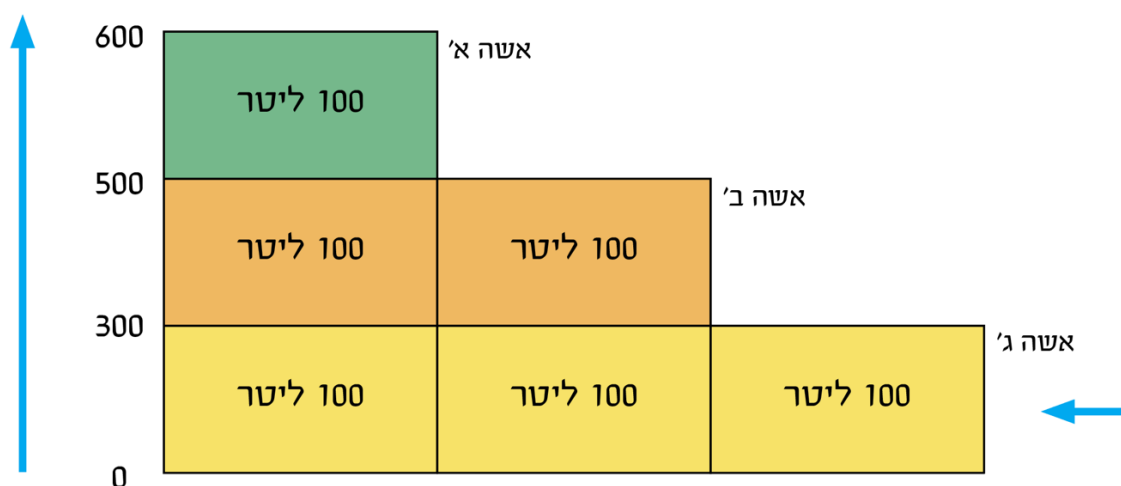
3. נתחיל עם תרחישי חוסר שוויון.

בתרשים א' מקבלת אשה א' ראשונה את מלוא כתובתה, אחריה אשה ב', ואחרונה מקופחת אשה ג'.

ובתרשים ב', להיפך, ראשונה מקבלת את מלוא כתובתה אשה ג', אחריה אשה ב', ואחרונה מקופחת אשה א'.

חלוקה מהופכת / לא מאוזנת / לטובת אשה ג'

4. כעת נשנה את סדר המכלים ונעמיד אותם בשורה כמצויר **בתרשים ג'**.

חלוקה יחסית

אשה ג'			אשה ב'		אשה א'
6	5	4	3	2	1
100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)
16.6 ליטר	16.6 ליטר	16.6 ליטר	16.6 ליטר	16.6 ליטר	16.6 ליטר

חלוקה פשוטה

אשה ג'		אשה ב'		אשה א'	
6	5	4	3	2	1
100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)	100 ליטר (1/6)

כאן ניתן לחוש בחוק המוכר לכולנו מניסיון החיים המכונה "חוק כלים שלובים".

כל ליטר שמוזרם מתחלק מידית בשווה בין כל המכלים - שישית (1/6) בכל מיכל.

בהתאם לאמור תבוצע חלוקה פשוטה 1/3, 1/3, 1/3, בין הנשים באופן הבא:

אשה א' – מכלים מספר 1-2 = $1/3 = 2/6$

אשה ב' – מכלים מספר 3-4 = $1/3 = 2/6$

אשה ג' – מכלים מספר 5-6 = $1/3 = 2/6$

בהמשך לאמור תראה חלוקה יחסית כך :

$1/6$ לאשה א', $1/3$ לאשה ב' ו- $1/2$ לאשה ג', כמפורט לקמן.

אשה א' – מיכל מס' 1 $X = 1/6 =$

אשה ב' – מיכלים מס' 2-3 $1/3 = 2X = 2/6 =$

אשה ג' – מיכלים מס' 4-6 $1/2 = 3X = 3/6 =$

בהקשר זה כדאי לשים לב כי אין אבחנה ויזואלית ברורה מתי אשה א' יוצאת מהמשחק בהתאם לחלוקת השעבודים.

אמנם אם נסמן על גבי דופן המכלים שנתות נוכל לדעת כי לאחר קו ה- $1/6$ התחתון יצאה אשה א' מהמשחק שכן מאת הזווים (ליטרים) הראשונים חולקו, אבל בפועל לא יהיה לכך ביטוי ויזואלי, שכן אם נמשיך להזרים מים הם ימשיכו להתחלק בשווה וללא אבחנה בין המכלים מבלי להתחשב בחלוקת השעבודים ...

5. לפיכך, אנו שואפים להמחיש באופן ויזואלי את המעבר בין מנות החלוקה השונות, 100 ליטר, 200 ליטר ו- 300 ליטר.

מים הם נוזל ואנחנו רגילים לדבר על אחסון נוזלים בכלים כגון פחיות, בקבוקים וחביות.

נתמקד בחביות.

חבית היא בעצם גליל. לכל גליל בהגדרה שטח פנים וגובה. בשפה מדוברת מכונה שטח הפנים בשם "מכסה". לגליל מכסים בשני קצותיו אלא שכלל והמדובר בחביות, מכונה הצד העליון בשם "פתח החבית", והצד שכנגד העומד על הקרקע "תחתית החבית".

נפח הגליל שווה לשטח הפנים כפול הגובה.

בחבית הבסיס שלנו יש X ליטרים.

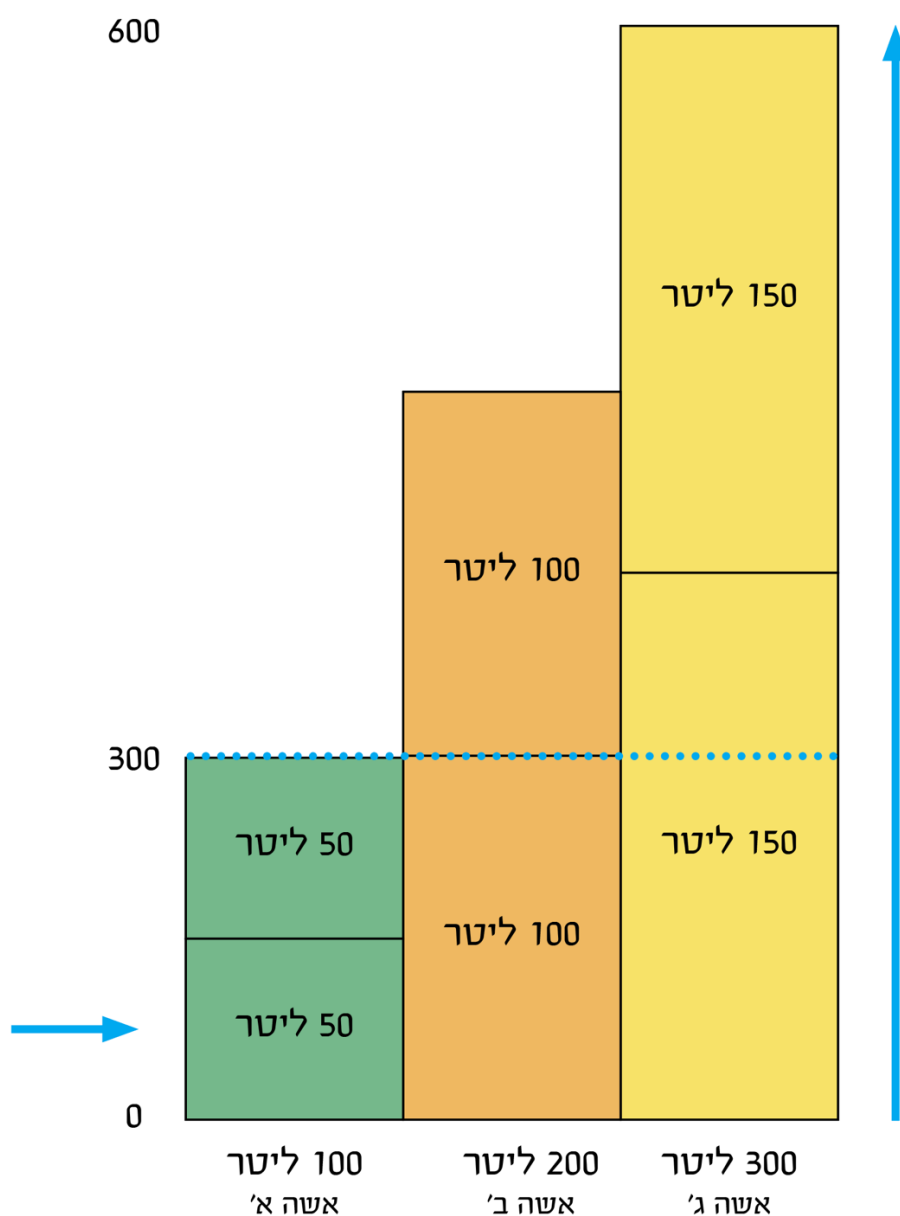
נניח ואנו מתבקשים לבנות חבית חדשה עם נפח כפול ($2X$) אבל עם אותו שטח פנים.

במקרה כזה גובה החבית החדשה יהיה פי שנים מחבית הבסיס.

בהמשך לאמור אם נבנה עפ"י אותם מגבלות חבית בעלת נפח משולש יהיה גובה החבית פי שלוש מחבית הבסיס וכן הלאה.

כעת נעמיד את החביות/מכלים המייצגים את תביעות הנשים זו לצד זו כמצויר **בתרשים ד'**.

חלוקה מאוזנת / פשוטה / יחסי נפח פרופרציונאליים

ניתן לראות כי החל מ- 300 ליטר ומעלה מתקיימת חלוקה רק בין מכלים 2-3 (נשים ב' ו-ג'), והחל מ- 500 ליטר ומעלה חלוקה לאשה ג' (מכל 3) בלבד.

זו אגב המחשה של שיטת החלוקה הפשוטה לפיה במסגרת "חלוקה שווה" או "חלוקה שווה מותנית" מתחלק כל סכום בשווה ממש עד אשר אשה א' מקבלת את מלוא כתובתה (100 זוז) ויוצאת מהמשחק וכן הלאה.

6. וכעת בסיוע ד"ר מרק קמינסקי אנו בשלים לעשות את הקפיצה הנדרשת להמחשת חלוקה תואמת שנים אוחזים באמצעות חוק כלים שלובים כמפורט במאמר המכונן של פרופ. ישראל אומן "בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים"¹⁶.

בשלב ראשון, נסדר את החביות/מכלים הנזכרים לעיל על פי גובהם.

מיכל א' גובהו X ;

מיכל ב' גובהו $2X$;

מיכל ג' גובהו $3X$.

בשלב שני, נחלק כל מיכל לחצי, כלומר לשני תתי-חצאי מכלים.

בהתאם לאמור –

מיכל א' (100 ליטר) יורכב משני חצאי-מכלים בגובה $x/2$ - 50 ליטר בכל חצי מיכל ;

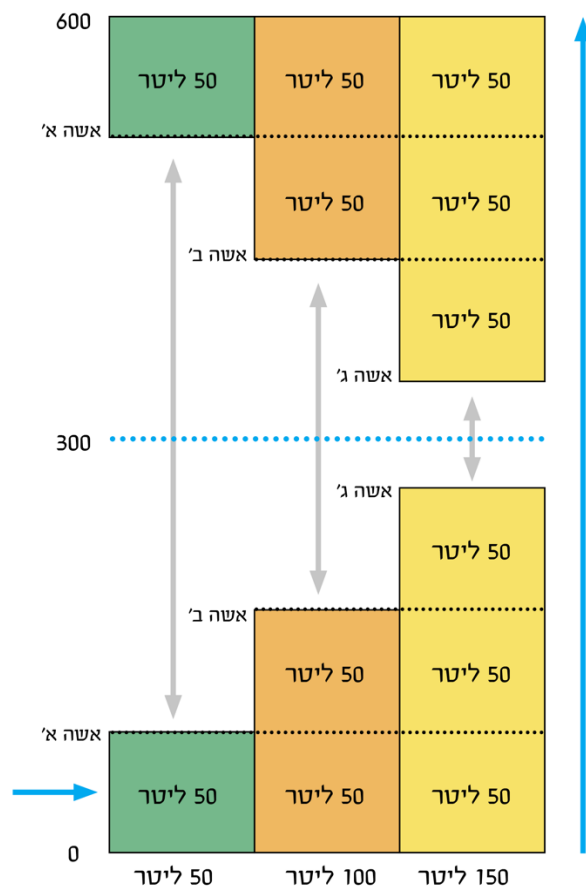
מיכל ב' (200 ליטר) יורכב משני חצאי-מכלים בגובה x - 100 ליטר בכל חצי מיכל ;

מיכל ג' (300 ליטר) יורכב משני תתי-מכלים בגובה $3X/2$ - 150 ליטר בכל חצי מיכל ;

נסדר את תתי-חצאי המכלים כמצויר **בתרשים ה'**.

¹⁶ פרופ' ישראל אומן, בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים, מורים שנה עשרים ושנים, גליון ג-ד, טבת תשנ"ט, עמוד קג, הערת שוליים 5.

חלוקה תואמת שנים אוהזין (המחשה - ד"ר מארק קמינסקי)

7. כעת נפתח את הברז ונעקוב אחר הזרימה.

מתחולל כאן תהליך שונה ממה שפגשנו עד כה - תתי המכלים מתמלאים בהדרגה בחלוקה משולבת שהינה בו זמנית גם חלוקה שווה לחלוטין וגם שווה מותנית (פשוטה), וכפי שיפורט לקמן.

הזרימה מתחילה למלא את חצי המכל הקטן ועוברת בהדרגה למלא את המכלים הגדולים ממנו עד נקודת החציון של סך כל התביעות ב- 300 ליטר (להלן: **"נקודת החציון"**).

מעל נקודת החציון מתהפכים חצאי המכלים בסימטריה מליאה ויוצרים תמונת ראי עם חצאי המכלים בחציון הראשון. בשלב זה מתחילים המים המוזרמים למלא בהיפוך ובהדרגה את חצאי המכלים בחציון השני, הפעם מהמכל הגדול ביותר עבור למכל הקטן ממנו והילך.

8. וביתר פירוט, מאת וחמישים (150) הליטרים הראשונים ממלאים בשווה את כל חצאי המכלים עד אשר מתמלא חצי המכל הקטן (50 ליטר), ורק אז עוברת החלוקה לשני המכלים הבאים בתור.

באותה מידה אך בסימטריה הפוכה, מתמלאים מאת וחמישים הליטרים האחרונים (450 ועד 600 ליטר) בשווה בין חצאי המכלים בחציון השני.

במילים אחרות, חצי מכמות המים (300 ליטר) מתחלקת בחלוקה שווה בתחילת וסוף התהליך, לעומת החצי השני (300 ליטר) המתחלק בתווך באופן מדורג באמצעות חלוקה שווה מותנית בין כל המשתתפים.

אגב, גם החלוקה היחסית לא נעלמה, בנקודת האיזון/החציון במדויק (300 ליטר) מתקיימת בין כל המשתתפים חלוקה יחסית.

9. בחלוקה לרבעונים בנפח 150 ליטר כ"א תוך ציון/החרגת נקודת החציון מתקבלת התמונה הבאה:

רבעון ראשון - חלוקה שווה;

רבעון שני - חלוקה שווה מותנית החל ממלוא חצי המכל הקטן והילך עד נקודת החציון (300 ליטר);

בנקודת החציון במדויק - חלוקה יחסית;

רבעון שלישי - חלוקה שווה מותנית החל מחצי המכל הגדול ועד תחילת חצי המכל הקטן;

רבעון רביעי - חלוקה שווה מתחילת חצי המכל הקטן ועד מלוא קיבולת המכלים (600 ליטר);

וביתר פירוט בהתייחס למשנה, אם נחליף את הליטרים בזוזים נקבל את התמונה הבאה:

כאשר העיזבון אינו עולה על חצי סכום הכתובות - מקבלת כל אשה את אותו הסכום בשווה אך לא יותר מחצי כתובתה.

כאשר העיזבון עולה על חצי סכום הכתובות - מפסידות כל הנשים בשווה ובלבד שאף אשה לא תפסיד יותר מחצי כתובתה.

10. וכעת נחליף את המונחים כמתבקש:

במקום "עיזבון" יבוא "משאב";

במקום "כתובה" תבוא "תביעה";

במקום "אשה" יבוא "שחקן";

ונקבל את הכלל הבא:

כאשר המשאב אינו עולה על חצי סכום התביעות מקבל כל שחקן המשתתף בחלוקה אותו סכום בשווה אך לא יותר מחצי סכום תביעתו.

כאשר המשאב עולה על חצי סכום התביעות - מפסיד כל שחקן המשתתף בחלוקה אותו סכום בשווה אך לא יותר מחצי סכום תביעתו.

11. משבאנו עד הלום נחזור לתרחישים במשנה תוך התבוננות בתרשים ה'.

בתרחיש א' עמדו לחלוקה מאה זוזים (ליטרים) והם אכן התחלקו בשווה בין כל הנשים שכן המשאב (100 זוז/ליטר) מצוי בתחום הרבעון הראשון, כלומר פחות מסך רבע כל תביעות הנשים (150 זוזים/ליטרים).

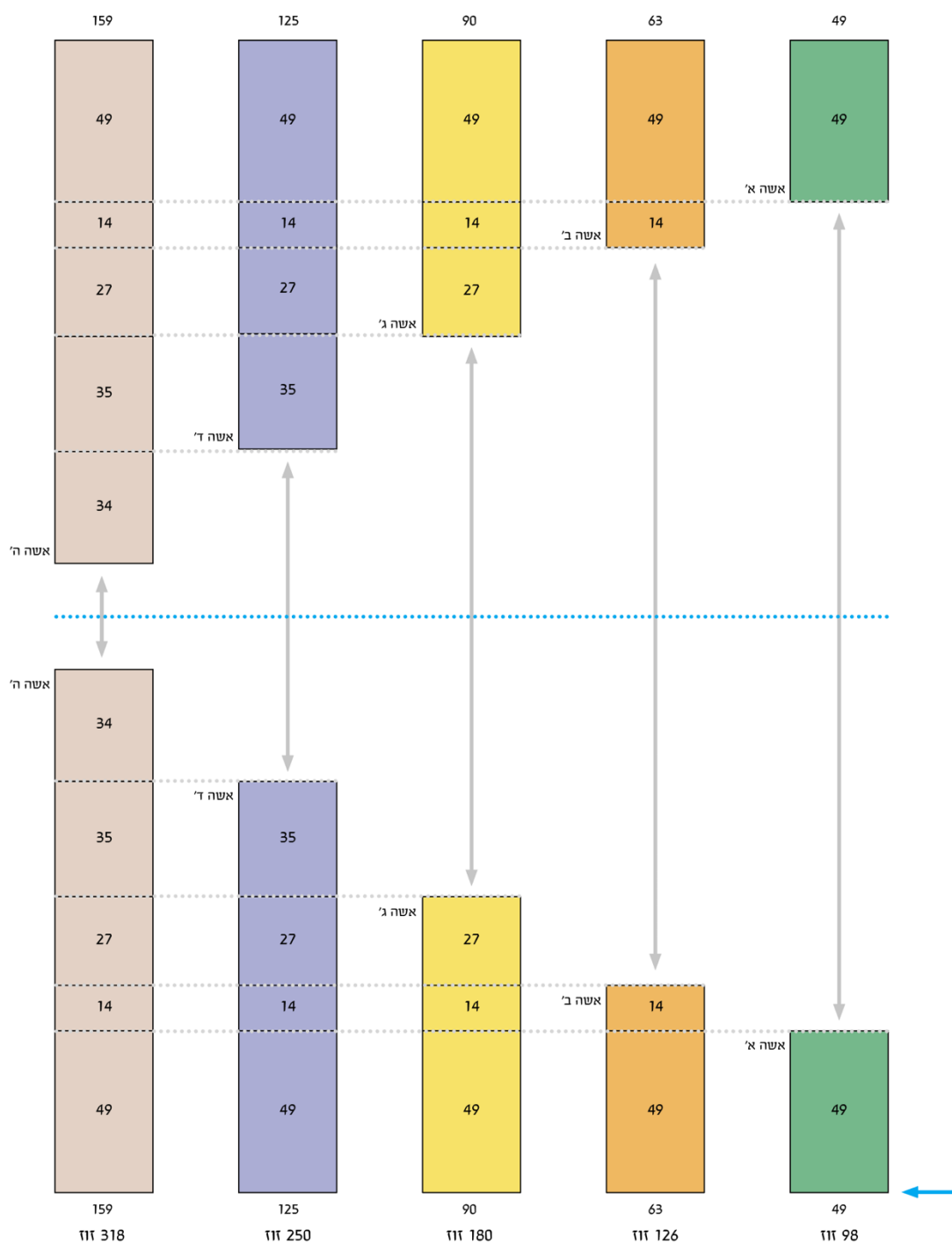
בתרחיש ב' עמדו לחלוקה מאתיים זוזים (ליטרים) העולים על שיעור רבע כל תביעות הנשים (150 זוזים/ליטרים) ואכן את 50 הזוז/ליטר העודפים המצויים בתחום הרבעון השני חלקו ביניהם נשים ב-ג' בלבד בשווה.

בתרחיש ג' בנקודת החציון במדויק עמדו לחלוקה 300 זוזים/ליטרים במדויק והם אכן מתחלקים באופן יחסי בין הנשים כעולה מהתרשים.

יא. חישוב על דרך חלוקה תואמת שנים אוחזין – הלכה למעשה

נבקש לחלק משאב מוגבל בסך 700 זוז בין חמש (5) נשים התובעות את הסכומים הבאים : 318, 250, 180, 126, 98, בהתאמה (סך כל התביעות - 972 זוז) בסיוע **תרשים ו'**.

חלוקה תואמת "שנים אוחזין" - הלכה למעשה

שלב א' – נערוך את התביעות בשורה מהתביעה הקטנה לגדולה :

אשה א' – 98 ; אשה ב' – 126 ; אשה ג' – 180 ; אשה ד' – 250 ; אשה ה' – 318

שלב ב' – נחלק כל תביעה לשתי מחציות כך :

אשה א' – 49+49 ; אשה ב' – 63+63 ; אשה ג' – 90+90 ; אשה ד' – 125+125 ; אשה ה' – 159+159

שלב ג' – נסמן על דף נייר את קו החציון (מחצית סך כל התביעות) - 486 זוז במקרה דנן.

שלב ד' – משני צדדי קו החציון, מעל ומתחת, נסמן כל מחצית תביעה באמצעות חצי מיכל בשורה מהתביעה הקטנה (אשה א') ועד התביעה הגדולה (אשה ה').

שלב ה' – נתחיל להזרים באופן רעיוני מים ולמלא את חצי המכל הקטן תוך העברת העודף למכל הבא בתור בתהליך חוזר באופן הבא :

נמתח קו ממלוא חצי המכל/התביעה הקטנה ועד חצי המכל/התביעה הגדולה. נמלא את סכום מחצית התביעה הקטנה (49 זוז) בהתאם בכל יתר חצאי המכלים [נשים א' עד ה'].

נעבור לחצי המכל הבא בתור (63 זוז). שוב נמתח קו ממלוא חצי המכל ועד חצי המכל הגדול ונמלא את היתרה למילוי חצי המכל בהתאם (14 זוז) בכל יתר חצאי המכלים [נשים ב' עד ה'].

נעבור לחצי המכל הבא בתור (90 זוז). שוב נמתח קו ממלוא חצי המכל ועד חצי המכל הגדול ונמלא את היתרה למילוי חצי המכל בהתאם (14 זוז) בכל יתר חצאי המכלים [נשים ג' עד ה'].

נעבור לחצי המכל הבא בתור (125 זוז). שוב נמתח קו ממלוא חצי המכל ועד חצי המכל הגדול ונמלא את היתרה למילוי חצי המכל בהתאם (35 זוז) בכל יתר חצאי המכלים [נשים ד' עד ה'].

נעבור לחצי המכל האחרון בשורה ונמלא את היתרה 34 זוז (אשה ה' בלבד).

מטעמי נוחיות יכוננו לקמן הקוביות/מספרים שנוצרו בעקבות מתיחת הקווים מחצי מכל לחצי מבין חצאי המכלים (49, 14, 27, 35, 34) בשם **"תאים"**.

שלב ו'

עד כה מילאנו 486 מתוך 700 הזוז העומדים לחלוקה בחציון הראשון.

לפיכך נותרו לנו 214 זוז לחלוקה למעלה מקו החציון.

נשכפל את התאים באמצעות תמונת ראי לחצאי המכלים מעל קו החציון, בחציון השני.

שלב ז'

נתחיל למלא את חצאי המכלים מעל קו החציון בהיפוך מלא, החל בחצי המכל הגדול ועבור למכלים הקטנים ממנו באופן הבא :

חצי המכל הגדול של אשה ה' בלבד יתמלא ב- 34 זוז (נותרו 180 זוז לחלוקה) ;

מכלים של נשים ה'-ד' יתמלאו בתוספת 35 זוז כל אחת (נותרו 110 זוז לחלוקה) ;

מכלים של נשים ה'-ג' יתמלאו בתוספת 27 זוז כל אחת (נותרו 29 זוז לחלוקה) ;

מכלים של ה'ד' יתמלאו בתוספת 7.25 זוז כל אחת (לא נותרו זוזים לחלוקה)

שלב ח'

נסכום את התאים ונחשב את חלקה המצטבר של כל אשה במשאב המוגבל כדלקמן:

אשה א' – 49

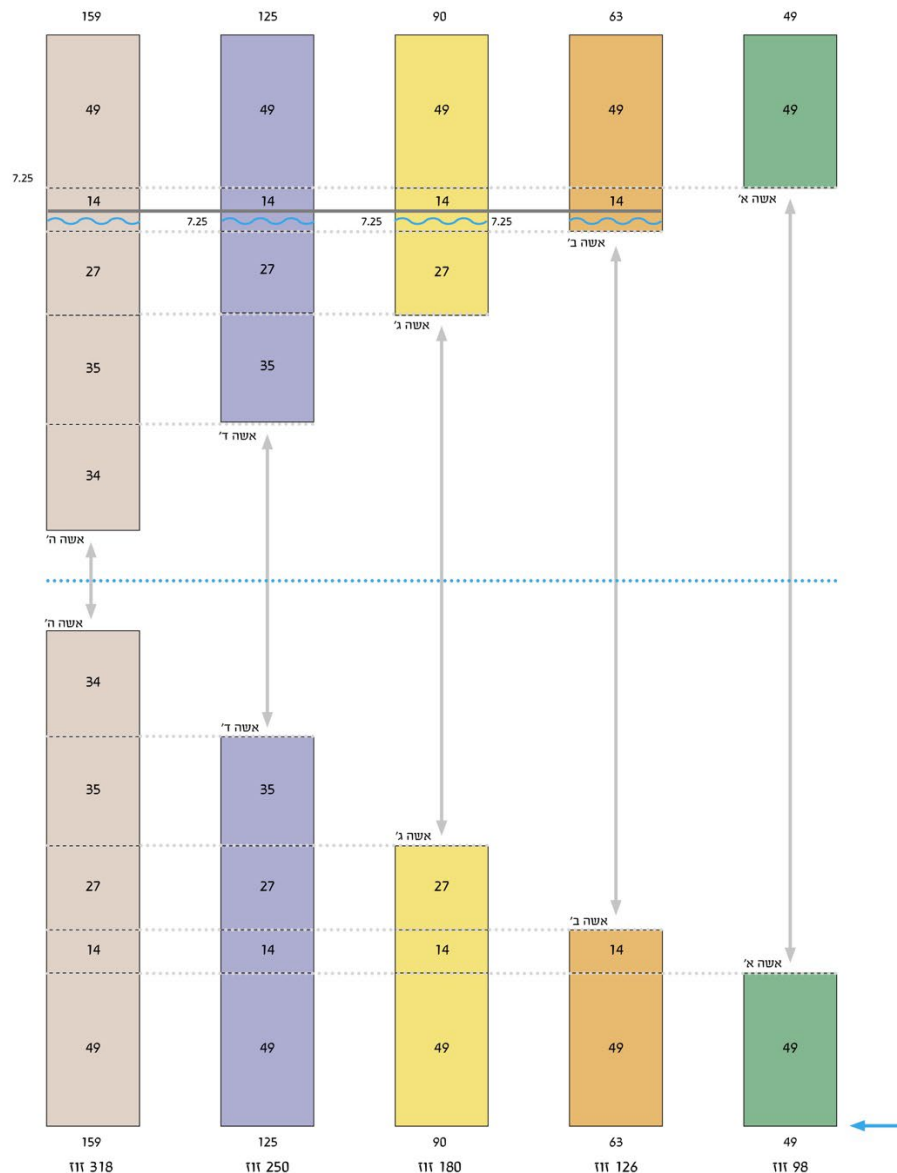
אשה ב' – $70.25 = 7.25 + 14 + 49$

אשה ג' – $124.25 = 7.25 + 27 + 27 + 14 + 49$

אשה ד' – $194.25 = 7.25 + 27 + 35 + 35 + 27 + 14 + 49$

אשה ה' – $262.25 = 7.25 + 27 + 35 + 34 + 34 + 35 + 27 + 14 + 49$

חלוקה תואמת "שנים אוחזין" – הלכה למעשה

לסיכום

אשה א' תבעה 98 וקיבלה 49 ;

אשה ב' תבעה 126 וקיבלה 70.25 ;

אשה ג' תבעה 180 וקיבלה 124.25 ;

אשה ד' תבעה 250 וקיבלה 194.25 ;

אשה ה' תבעה 318 וקיבלה 262.25 ;

יב. שנים אוחזין – הכיצד?

1. ניקח את נשים ד' ו- ה' מהחלוקה הקודמת.

כעת הן יושבות יחדיו על הספסל ומקיימות ביניהם שיחה ערה בניסיון להבין מה בדיוק קורה פה, הבה נעזור להן.

2. אשה ה' תבעה 318 אך קיבלה בפועל 262.25 זוז ;

אשה ד' תבעה 250 אך קיבלה בפועל 194.25 זוז ;

לפיכך, הסכום שקיבלו יחדיו בפועל עולה כדי 456.5 זוז.

משמעות הדבר כי יש לבדוק האם מתקיימת חלוקה תואמת שנים אוחזין ביחס ל- 456.5 זוז הנ"ל.

3. נערך שולחן, נערום עליו 456.5 זוז ונבקש מהנשים להתקרב.

אנו פונים לאשה ה' ואומרים לה "בערימה הזאת יש 456.5 זוז אבל את תובעת 318 זוז בלבד זאת אומרת שאת מודה לחברתך בנותר בסך 138.5 זוז" והיא כמובן משיבה בחיוב.

אנו עוברים לאשה ד' ואומרים לה "את יודעת, בערימה הזאת יש 456.5 זוז אבל את תובעת 250 זוז בלבד זאת אומרת שאת מודה לחברתך בנותר בסך 206.5 זוז" וגם היא משיבה בחיוב.

וכעת אנו פונים לשתי הנשים ביחד ואומרים להן "אתן מבינות חברות יקרות בערימה הזאת יש 456.5 זוז אבל מתוכן על סך 345 זוז אין ביניכם מחלוקת, את אשה ה' מסכימה לתת לחברתך 138.5 זוז, ואת אשה ד' מסכימה לתת לחברתך 206.5 זוז. בקיצור, מתוך כל הערימה הגדולה הזאת כל המחלוקת ביניכם היא על הנותר בסך 111.5 זוז בלבד".

4. חלוקה תואמת שנים אוחזין היא כזכור חלוקה שווה של הסכום השנוי במחלוקת.

כעת נחזור באופן ציורי למשנה הפותחת את מסכת בבא מציעא – שתיים, אשה ד' ואשה ה', אוחזות בטלית בסך 111.5 זוז, זאת אומרת "כולה שלי", וזאת אומרת "כולה שלי", ושורת הדין קובעת "יחלוקו" - 55.75 זוז לכל אחת.

אשה ד' הודתה לאשה ה' בסך 206.5 זוז ובתוספת 55.75 זוז עולה חלקה של אשה ה' לכדי 262.25 זוז.

וכן אשה ה' הודתה לאשה ד' בסך 138.5 זוז ובתוספת 55.75 זוז עולה חלקה של אשה ד' כדי 194.25 זוז.

את הסימולציה הזאת ניתן לעשות ביחס לכל זוג נשים מבין החמש - והכל שריר ובריר וקיים.

יג. חלוקה תואמת שנים אוחזין - התנהגות מספרית

1. יש לתת את הדעת על ההתנהגות המספרית של חלוקה תואמת שנים אוחזין לעומת חלוקות אחרות.

2. בטכניקות החלוקה המקובלות בין אם המדובר בחלוקה שווה, פשוטה (שווה מותנית) או חלוקה יחסית, ככל ואנו מחלקים משאבים בסכומים משתנים אנו מקבלים בהגדרה תוצאות וערכים שונים משורת חלוקה לשורת חלוקה.

3. ואולם, חלוקה תואמת שנים אוחזין אינה מתנהגת כך שכן היא מורכבת מארבע שלבי חלוקה עוקבים כמפורט לקמן.

בשלב הראשון וכן בשלב האחרון של כל חלוקה מתקיימת חלוקה שווה לחלוטין בין השותפים לחלוקה.

ואולם, בפרק הביניים, קרי השלבים השני והשלישי, וזאת חרף הסכומים המשתנים והתביעות השונות עדיין מתקיימת בין השותפים לאורך מקטעים שלמים **חלוקה שווה מותנית חלקית** באמצעות **שרשרות חלוקה**.

וידגש, רק בנקודת החציון של סך כל התביעות מתקיימת חלוקה יחסית מדויקת בין כל התביעות.

4. נציג את שרשרות החלוקה באמצעות חלוקת משאב נתון בין 10 שותפים כמפורט **בתרשים ז'** לקמן.

חלוקה תואמת "שנים אוחזין" - שרשראות חלוקה

[illegible]

5. יחידת נפח הבסיס מיוצגת ע"י תא בודד המסומן ב-X.

X יכול שיהיה כל כמות נפח שנבחר.

בדיאגרמה מוצגים 10 מכלים המסומנים A עד K בהתאמה.

כל מחצית מכל מסומנת בהתאם $A_1, A_2; B_1, B_2; C_1, C_2$ וכו' ...

כך לדוגמא מכל A מורכב ממחציות מכלים בני X כ"א ומכיל $2X$ בהתאם, מכל B מורכב ממחציות מכלים בני $2X$ כ"א ומכיל $4X$ בהתאם וכו' ...

התביעה הקטנה ביותר מיוצגת ע"י מכל A, הגדולה ממנה ע"י מכל B, הגדולה ממנה ע"י מכל C וכו'.

6. נעקוב אחר סדר מילוי המכלים המתחיל ב-A1 ומסתיים ב-A2 בהתאם לתנועת החיצים.

התהליך מתחיל בהזרמת מים ומילוי החלק העליון (צהוב) אשר מעל לקו החציון. עם השלמת מילוי החלק העליון מוזרמים המים מקו החציון באמצעות צינור רעיוני (חסר נפח) ומתחילים למלא בהיפוך את חצאי המכלים בחלק התחתון (כתום).

חצי מכל A1 מתמלא ראשון אך חצי מכל A2 מתמלא אחרון.

ובמילים אחרות, מחצית התביעה הקטנה ביותר (A1) התמלאה ראשונה בשווה לשאר התביעות הגדולות ממנה. לעומת זאת חציה השני של התביעה הקטנה ביותר (A2) היה האחרון להיפרע.

נשוב ונתבונן בטווח השורות א' עד ה' (בחלק הצהוב) באיקסים (X) המודגשים באדום.

ברוב המקרים, 6 מתוך 10 התביעות, מתקיימת חלוקה שווה מותנית חלקית של המשאב המוגבל העומד לחלוקה עד החציון (חצאי מכלים E עד J).

בחלוקה עודפת (מעבר לחציון) מציגים האיקסים (X) המודגשים באדום בשורות ט"ז עד כ' (בחלק הכתום) את תמונת הראי – הפסד רווח המחולק שוב בשווה בין השחקנים.

7. שורות האיקסים הנ"ל מייצגות שרשרות חלוקה.

המשמעות המעשית של שרשרות החלוקה כי חרף שינויים בגודל המשאב העומד/מוזרם לחלוקה, מתבצעת ברוב המקרים חלוקה סכומים אחידה, שווה וחוזרת בין הצדדים עד החציון, וחלוקה תואמת של הפסד רווח מעבר לקו החציון כאמור.

8. מתקיים כאן איזון מסוג שונה בין התביעות השונות.

בחלוקה יחסית גודל/גובה התביעה בא לידי ביטוי בכל סכום העומד לחלוקה.

לעומת זאת בחלוקה תואמת שנים אוחזין מתחלק המשאב בסכומים שווים בין כל השחקנים לאורך שרשרות החלוקה.

ואולם, ככל שהסכום הנתבע נמוך יותר הוא "יתקע" באותו שלב עם סכום קבוע שאינו גדל למשך מספר סבבי חלוקה גדול יותר ביחס לשחקן התובע סכום גדול יותר.

יד. התנהגות מספרית במשנה

1. נשלים את המשנה עד מלוא סכום התביעות בסך 600 זוז ונשווה בין השיטות השונות כמפורט בטבלה ה'.

טבלה ה' - שיטות חלוקה												
תש"א (על דרך שנים אוחזין)			יחסית (לפי מעות)			פשוטה (שוה מותנית)			שעבודים			משאב
300 - ג	200 - ב	100 - א	300 - ג	200 - ב	100 - א	300 - ג	200 - ב	100 - א	300 - ג	200 - ב	100 - א	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.66	16.66	16.66	25	16.66	8.33	16.66	16.66	16.66	16.66	16.66	16.66	50
33.33	33.33	33.33	50	33.33	16.66	33.33	33.33	33.33	33.33	33.33	33.33	100
50	50	50	75	50	25	50	50	50	58.33	58.33	33.33	150
75	75	50	100	66.66	33.33	66.66	66.66	66.66	83.33	83.33	33.33	200
100	100	50	125	83.33	41.66	83.33	83.33	83.33	133.33	83.33	33.33	250
150	100	50	150	100	50	100	100	100	183.33	83.33	33.33	300
200	100	50	175	116.66	58.33	125	125	100	?	?	?	350
225	125	50	200	133.33	66.33	150	150	100	?	?	?	400
250	150	50	225	150	75	175	175	100	?	?	?	450
266.66	166.66	66.66	250	166.66	83.33	200	200	100	?	?	?	500
283.33	183.33	83.33	275	183.33	91.66	250	200	100	?	?	?	550
300	200	100	300	200	100	300	200	100	300	200	100	600

ההבדל בין החלוקות בולט - בעוד הסכומים המגיעים לנשים מכוח החלוקה הפשוטה והיחסית משתנים משורה לשורה מתנהגת חלוקה התואמת שנים אוחזין אחרת.

2. נתמקד בחלוקה תואמת שנים אוחזין כמפורט בטבלה ו'.

		100	200	300
0	0	0	0	0
1	50	$16\frac{2}{3}$	$16\frac{2}{3}$	$16\frac{2}{3}$
2	100	$33\frac{1}{3}$	$33\frac{1}{3}$	$33\frac{1}{3}$
3	150	50	50	50
4	200	50	75	75
5	250	50	100	100
6	300	50	100	150
7	350	50	100	200
8	400	50	125	225
9	450	50	150	250
10	500	$66\frac{2}{3}$	$166\frac{2}{3}$	$266\frac{2}{3}$
11	550	$83\frac{1}{3}$	$183\frac{1}{3}$	$283\frac{1}{3}$
12	600	10	200	300

הטבלה מציגה חלוקה מליאה של 600 זוז (מלוא סכום התביעות) ב- 12 סבבים/מנות חלוקה בנות 50 זוז כל אחת.

אשה א' התובעת מנה (100 זוז) נשארת במשך 7 סבבים (עזבון 150 עד 450 זוז/סבבים 3 עד 9) עם סכום קבוע של 50 זוז ;

התובעת 200 הנשארת למשך 3 סבבים בלבד (עזבון 250 עד 350/סבבים 5 עד 7) עם סכום של 100 זוז ואח"כ מגדילה את חלקה בהדרגה ;

ואילו, התובעת 300 מגדילה את חלקה בהדרגה לאורך כל 12 סבבי החלוקה.

3. וביתר פירוט, ברבעון הראשון (עד 150 זוז) חולקות הנשים כל סכום שנכנס בשווה ממש ללא שניכר כל הבדל ביניהם (סבבים 1-3). ברבעון האחרון (450 פלוס ועד 600 זוז) חולקות הנשים כל תוספת בשווה כך שלכל אחת מתווסף סכום קבוע בהדרגה עד להשלמת מלוא תביעתה, קרי תוספת 16, 16.6, 17, זוזים בהתאמה (סבבים 10-12). ביתר תשעת שלבי הביניים (סבבים 4-9) מתעדכנת התוספת בהתאם לגודל התביעה תוך מתן יתרון לבעלת התביעה הגדולה על פני התביעה הקטנה ממנה.

טו. יישום חלוקה על דרך שנים אוחזין במשפט הישראלי

1. מעמד האלמנה בדין העברי כבעלת חוב ונושה בעיזבון מכוח הכתובה נשמר בחקיקה האזרחית.

סעיף 104(א3) לחוק הירושה, התשכ"ה – 1965 (להלן : "חוק הירושה")¹⁷ שכותרתו "סדר עדיפות בין חובות העזבון" כורך את החוב המגיע לאשה מכוח הכתובה יחד עם יתר חובות המוריש שעל העזבון לפרוע קודם חלוקת הנותר בין היורשים.

¹⁷ פורסם בספר חוקים תשכ"ה מס' 446 מיום 10.2.1965

בהקשר זה קובע סעיף 104(ב) בהמשך :

"חובות העזבון בעלי עדיפות שווה יסולקו לפי יחס הסכומים שלהם".

2. ומה באשר לשותפים/נושים המבקשים להיפרע מקופת הנשיה ולמזער הפסדים?

סעיף 76 לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש] תש"ם – 1980 שכותרתו "שוויון בתשלום חובות" קובע כי :

"תביעות שהוכרו לפי פקודה זו ישולמו, בכפוף להוראותיה, בשיעור שווה לפי סכומים ובלי כל העדפה".

סעיף 76 לפקודת פשיטת הרגל הוחלף בסעיף 232 לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח – 2018 (להלן : "חוק חדלות פירעון")¹⁸ שכותרתו "שוויון" הקובע :

"החובות בכל דרגה בסדר הפירעון ייפרעו לכל הנושים באותה דרגה בשיעור שווה לפי סכומיהם ובלי כל העדפה".

3. לפיכך, לו הופיעו בפנינו כעת שלש הנשים מהמשנה ודרשו את כתובתם היינו מורים להם לבצע בהתאם להוראת סעיף 104(ב) לחוק הירושה לעיל חלוקה יחסית ("לפי היחס הסכומים") בהתאם לסכום המופקד בקופת העזבון.

הוא הדין לכאורה גם לגבי הנושים הנפרעים מקופת הנשיה "בשיעור שווה לפי סכומיהם".

4. ויודגש, אף אחת מהוראות החוק הנזכרות לעיל אינה מתייחסת מפורשות לקיומה של חלוקה אלטרנטיבית מסיבה היסטורית.

תחילת הבחינה המחודשת של החלוקה המוצגת במשנה במסכת כתובות החלה במסגרת מאמר מקצועי של מתמטיקאי בשם בארי אוניל אשר פורסם בשנת 1982.¹⁹

המאמר הגיע לידיעתו של פרופ' אומן והוביל לעיון מחודש בסוגיה ושיתוף פעולה עם פרופ' מיכאל משלר ז"ל עד ל"פירעון השיטה" והפרסום בספרות המקצועית בשנת 1985.²⁰

לפיכך חוק הירושה משנת 1965 לא יכול היה לקחת בחשבון, לו גם רצה, את מנגנון החלוקה התואמת שנים ארוכות לענין פירעון כתובות מחובות העזבון.

גם בציבור התורני החלה הבחינה המחודשת של הסוגיה והתובנה בדבר החלוקה הנגזרת ממנה לחלחל בהדרגה.

בשלהי שנות התשעים פורסם מאמרו המכונן של פרופ' ישראל אומן "בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים" לקהל הלומדים הרחב בכתב עת מוריה בטבת תשנ"ט (דצמבר 1998).

¹⁸ פורסם בספר חוקים 2708 מיום כ"ח באדר התשע"ח, 15.3.2018

¹⁹ B O'Neill, A problem of rights arbitration from the Talmud, Math. Soc. Sci. 2 (1982) 345-371

²⁰ ר' לעיל, ה"ש 1

בחלוף כעשור החלה באגף האפוסטרופוס הכללי במשרד המשפטים פעילות מקיפה לשידוד מערך פשיטת הרגל אשר הבשילה להצעת חוק ממשלתית בשנת 2016²¹ וחקיקת חוק חדלות פרעון בשנת 2018.

אך בתוך כל העשייה המבורכת הזאת נפקד מקומה החיוני של אופציית החלוקה התואמת שנים אוחזין.

טז. חלוקה על דרך שנים אוחזין - חלוקה צודקת

1. חלוקה צודקת הינה חלוקה מאוזנת.

חלוקה מאוזנת נדרשת לחלק משאב מוגבל בדרך המיטיבה עם כל משתתף במשחק החלוקה ולהקצות עבורו את מנתו המקסימלית בהתאם לתנאים המשתנים.

2. במישור המעשי נדרשת חלוקה צודקת לקיים מודל דינמי המאזן באופן שוטף בין שני פרמטרים/עקרונות יסוד :

(א) אי-מתן יתרון/העדפה לנושה אחד על נושה חברו.

(ב) שקלול הנזק הנגזר מגודל/גובה התביעה.

יישום עקרון אי-מתן העדפה באופן מוקצן מוביל לחלוקה שווה.

מנגד, שקלול מוקצן של הנזק כפונקציה של גודל התביעה מוביל לחלוקה יחסית הפוגעת בבעלי התביעות הקטנות.

3. במענה הולם מעמידה החלוקה התואמת שנים אוחזין מודל דינמי המאזן בכל שלב בין הפרמטרים הנזכרים לעיל באמצעות שרשרות החלוקה המחלקות סכומים משתנים **במנות שוות** בין המשתתפים **לאורך רוב תהליך החלוקה** ועד השלמת מלוא התביעות כולן.

4. חשובה מכך היא נראות פני הצדק.

בסופו של יום כל שחקן/שותף בחלוקת משאב מוגבל מקבל רק חלק מתביעתו הלגיטימית, ומבקש לדעת בצדק האם קיבל את מנתו החלקית כדין.

ככל ואנחנו מבצעים כל חלוקה אחרת של משאב מוגבל, פשוטה או יחסית, אנו נדרשים בהגדרה לחשוף בפני המשתתף את מלוא הנתונים הרלוונטיים ובכלל זה הסכום שעמד לחלוקה (גודל המשאב), כמה תובעים השתתפו בחלוקה (מספר השחקנים), וגודל התביעה של כל שחקן בחלוקה, על מנת להצדיקה כדין.

במישור הפרקטי חשיפת מלוא הנתונים היא פעמים רבות תהליך מסורבל עד בלתי אפשרי.

לעומת זאת, בחלוקת תש"א העניינים פשוטים וברורים הרבה יותר.

כל שצריכים צדדים לחלוקה נתונה לעשות הוא לצרף את הסכומים אותם קיבלו, לבצע שיתוף מידע מינימלי במסגרתו יחשוף כל צד בפני חברו על כמה עמדה תביעתו, ולעשות חשבון פשוט האם

²¹ הצעות חוק ממשלה 1027 מיום כ"ב באדר א' התשע"ו, 2.3.2016.

הסכומים תואמים לחלוקה תואמת שנים או חזין, וללא השקעת אנרגיה מיותרת בבקשות לקבלת מידע לפרטים נוספים.

5. יתירה מכך, חלוקה על דרך שנים או חזין פונה לחוש הצדק הבריא ומביאה לתוצאה המבורכת של השלמת הצדדים עם תוצאות החלוקה שכן מה טבעי יותר מאשר לחלק סכום שנוי במחלוקת בשווה, "חצי חצי", כפי שלמדנו עוד משחר ילדותינו?

6. בנוסף, ככל והמדובר בחלוקה מתמשכת במחצית מהמקרים לאורך הרבעון הראשון והרביעי, שותפים לחלוקה המחלקים ביניהם מידע יוכלו להיווכח כי קיבלו לידיהם סכום שווה ממש (רבעון ראשון) או תוספת קבועה (רבעון רביעי), וגם בכך מתחזקת הלכה למעשה ההכרה וההשלמה עם תוצאות החלוקה.

7. ויודגש, כל הטעמים הנזכרים לעיל לטובת יישום חלוקה תואמת שנים או חזין נכונים לכל מספר משתתפים ולכל סכום העומד לחלוקה.

לענ"ד, זהו גם הפירוש המעשי הרצוי והנכון לסעיף 232 לחוק חדלות פרעון לפיו "תביעות שהוכרו לפי פקודה זו ישולמו, בכפוף להוראותיה, בשיעור שווה לפי סכומים **ובלי כל העדפה**".

עפ"י הסעיף לא די שהתביעות שהוכרו ישולמו לנושים בתהליך חשבונאי אחיד הפועל על כל התובעים בו זמנית ("**בשיעור שווה**") תוך מתן משקל מדויק לגודל התביעות המשתנה ("**לפי סכומים**") אלא שמנת החלוקה המתקבלת תהיה ("**ובלי כל העדפה**").

לענ"ד, פירוש המלא של המינוח "**ובלי כל העדפה**" הוא כי חלוקה הוגנת נדרשת להתבצע לא רק באופן אובייקטיבי מצד הגורם המחלק אלא גם להיתפס ככזו מנקודת מבטו של הסובייקטיבית המקבל, כך שיוכל להבין באופן עצמאי ובלתי תלוי, בכלים העומדים לרשותו, כי קיבל את חלקו בדין ובצדק, לא פחות ולא יותר מאלמוני, וכפי שאכן מאפשרת חלוקה תואמת שנים או חזין²².

הצעות ליישום ותיקון חקיקה

1. ראשית כל חובה להביא את החלוקה התואמת שנים או חזין לידיעת הציבור הרחב, בשלב ראשון עוסקים בתחום חדלות הפירעון בקרב עובדי המדינה, שופטים ועורכי דין, ובשלב שני למערכת החינוך ובפרט לבתי הספר היסודיים כחלק מלימוד השברים הפשוטים והעשרוניים.

בחלף הדורות זכינו בסייעתא דשמיא לגלות כלי חלוקה חשבונאי אפקטיבי, ומחובתנו ליישמו הלכה למעשה גם אם התרגלנו עד היום לעבוד עם כלים אחרים, משוכללים פחות.

2. נכון להיום מתוכננות המערכות הקיימות באגף האפטרופוס הכללי וכונס הנכסים הרשמי לביצוע חישובים על בסיס חלוקה יחסית בלבד ויש להסב אותן לביצוע חישובים גם על בסיס חלוקה תואמת שנים או חזין²³.

²² ר' ע"א 3760/03 עזר עמרן נ. עו"ד מיכה צמיר, פסקי דין, כרך נט, חלק חמישי, תשס"ה/תשס"ו 2005

²³ נכון להיום קיימת אפשרות מעשית לבצע חישובים על דרך חלוקה תואמת שנים או חזין באמצעות תוכנה/אפליקציה פרי יוזמת המחבר. לענין זה ראה "מחשבון חלוקה צודקת" באתר מכון שלמה אומן ואפליקציה תואמת בנייד - <https://www.machonso.org/chaluka/index.html>.

3. מוצע לתקן את סעיפים 232 ו-240(א) לחוק חדלות פרעון בנוסח הבא :

סעיף 232

"תביעות שהוכרו לפי פקודה זו ישולמו, בכפוף להוראותיה, [בלי כל העדפה] בשיעור שווה לפי סכומים [על דרך חלוקה חשבונאית תואמת שנים אוחזים או חלוקה יחסית]".

סעיף 240(א)

"לאחר השלמת מימוש של כל נכסי קופת הנשייה שלדעת הנאמן אפשר לממש, יחלק הנאמן את היתרה לנושים [על דרך חלוקה חשבונאית תואמת שנים אוחזים או חלוקה יחסית וינמק את אופן החלוקה החשבונאית בהתאם] (בסימן זה – חלוקה סופית)".

(שינויים ותוספות בסוגריים מרובעים – ד.ל.).

לחילופין, ניתן לקבוע הוראות מתאימות לביצוע החלוקה תואמת שנים אוחזין לצד חלוקה יחסית מכוח הוראת סעיף 241 לחוק לפיו – "השר רשאי לקבוע הוראות לעניין אופן ביצוע חלוקות הביניים והחלוקה הסופית".

אחרית דבר

המאמר הינו על דעת המחבר בלבד - יה"ר שזכינו לכוון לאמיתה של תורה ולא נפלה תקלה תחת ידינו, שגיאות מי יבין מנסתרות נקני.

המחבר מבקש להודות לפרופ. ישראל אומן על הסברת הפנים, שיתוף הפעולה וברכת הדרך ; למר יגאל גבאי על החברות הטובה ועיצוב התרשימים ; למר אור דוד על פיתוח התוכנה והאתר ; לרב יואל קטן על האכסניה למאמר זה ולמחשבון חלוקה צודקת באתר מכון שלמה אומן ; למר אורפז משולם על עיצוב המצגת ; למר אברהם סימון על פיתוח האפליקציה ; למר מוטי יוניוב, אגף האפוטרופוס הכללי, על ההתלהבות וסיעור המוחות ; למר שמואל רטבי, אגף האפוטרופוס הכללי, על הסבלנות ופיתוח טבלת האקסל הייעודית ; ואחרון חביב לידידי, מר אלי גדות, על אהבת תורה ושיח פורה.

כי נר מצוה ותורה אור - יהי רצון שנתמיד לשמוע, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה עם כל אחינו בית ישראל, בבריות גופא ונהורא מעליא כל הימים.

דן ליברטי